

PROGRAM MEZINÁRODNÍ NUMISMATICKÉ KONFERENCE

Program der internationalen numismatischen Konferenz

Filosofický ústav AVČR, v.v.i., Praha/
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky
a Univerzity Karlovy v Praze

a

Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

a

Národní muzeum

a

Numismatická komise Asociace muzeí a galerií ČR

a

České muzeum stříbra, Kutná Hora

Univerzita
Pardubice
Fakulta
filozofická

NUMISMATICA CENTROEUROPAEA - Středoevropské numismatické dny I

Jagellonské mincovnictví
ve střední Evropě

19.–22. 9. 2016 / KUTNÁ HORA
Dačického dům, Komenského nám. 41

Pondělí (Montag) 19. 9. 2016

10:00–12:00: Registrace účastníků v Dačického domě
/ Registration der Teilnehmer in Dačický-Haus

12:30: Zahájení konference / Eröffnung der Konferenz

13:00–18:30: Přednášky / Vorträge

Sekce Jagellonci / Sektion Jagellonen

Moderuje: *Petr Vorel*

Borys Paszkiewicz

Mennictwo śląskie doby jagiellońskiej
Silesian coinage during the Jagiellonian period

Mateusz Woźniak – Anna Bochnak

Skarb falšovaných monet Władysława Jagiełły z Łucka
The hoard of the counterfeit coins of Władysław Jagiełło from Luck

Pavel Milejski

Znalezišská groszy praskich Władysława II Jagiellończyka ze Śląska
Finds of Prague groschen of Vladislaus II Jagiellon from Silesia

Jan Videman

České dukáty králů z jagellonské dynastie – chronologie a typologie
The Bohemian ducats of the kings of Jagiellon dynasty – chronology and typology

Dagmar Grossmannová

Poklad z Hodova (revize mincovního nálezu z období Jagellonců na Moravě)
Schatzfund aus Hodov (Revision eines Münzfundes aus der Zeit der Jagiellonen in Mähren)

Moderuje: *Dagmar Grossmannová*

Roman Zaoral

Ceny, mzdy a mince v českých zemích doby jagellonské (1471–1526)
Prices, wages and coins in the Jagiellon Czech lands (1471–1526)

Petr Vorel

Mincovní právo a jeho uplatnění v českých zemích v době jagellonské (1471–1526)
Right of coinage and its application in the Czech lands during the Jagiellonian period (1471–1526)

Barbara Butent-Stefaniak – Elżbieta Baran

Monety jagiellońskie w zbiorach Ossolineum
The collection of jagiellonian coins in the Ossoliński national institute

Jan Cihlář – Lukáš Richtera – Pavel Gregor

Diepholzské ražby napodobující české bílé peníze se lvem a jejich materiálové analýzy
Diepholz coinage imitating Bohemian white coins with a lion and its material analysis

Ondřej Černohorský

Písmo jako pomůcka při sestavování relativní chronologie bílých peněz Vladislava II. Jagellonského

Die Schrift als Hilfsmittel bei der Erstellung relativer Chronologie der Weißpfennig des Wladislaus II. von Böhmen und Ungarn

Sekce antika a Keltové / Sektion Antike und Kelten

Moderuje: *Jaroslav Bodzek*

Mariusz Mielczarek

Rodyjskie monety i amfory. Na przykładzie północnego wybrzeża Morza Czarnego
Rhodian coins and amphoras. An example of the Northern Black Sea area

Tomáš Smělý

CEΓNVΔ, ACEΓNVΔ, CIECINV, CIECIV, CICNV. Několik poznámek k chronologii a ikonografii třetin statéru typu Athéna Alkidemos a drachem typu Minerva / Athéna a Minerva / protoma koně

CEΓNVΔ, ACEΓNVΔ, CIECINV, CIECIV, CICNV. Einige Bemerkungen zur Chronologie und Ikonographie der Drittelstatere vom Typ Athéne Alkidemos und der Drachmen vom Typ Minerva / Athéne und Minerva / Pferd-Protome

Július Fröhlich

Hromadný nález keltských mincí z východného Slovenska

Der keltische Münzenschatz aus der Ostslowakei

Paulina Koczwar

Finds of Padan coins in the the Celtic world outside the Cisalpine Gaul.

Nálezy keltských italských drachem z oppid mimo zaalpskou Galii

Jiří Militký

Depot Deutsch Jahrdorf (1855) – rekonstrukce obsahu a jeho nové zpracování

Das Depot Deutsch Jahrdorf (1855) – die Rekonstruktion des Inhalts und seine neue Bearbeitung

Moderuje: *Mariusz Mielczarek*

Marcin Rudnicki

Findings of Roman Republican coins from the Iron Age central place at Gąski-Wierzbiczany (Central Poland)

Znaleziska monet Republiki Rzymskiej z miejsca centralnego z epoki żelaza w miejscowości Gąski-Wierzbiczany (Polska Środkowa)

Arkadiusz Dymowski – Andrzej Romanowski

Znaleziska monet Republiki Rzymskiej ze skupiska osadniczego kultury przeworskiej w rejonie środkowej Prozny

Finds of Roman Republican coins from the Przeworsk culture settlement concentration in the middle Prozna drainage

Jaroslav Bodzek – Jerzy Kliś – Barbara Zajac

About some new Roman coin finds from Lesser Poland

O několika nových nálezech římských mincí z Malopolska

Emilia Smagur

The secondary use of Roman coins in Asia. The concept of "object biography"

Sekundární použití římských mincí v Asii. Koncept "biografie materiálních objektů"

Eliza Walczak

Ołowiane tessery Chersonesu w kolekcji Ignacego Terleckiego
Some Remarks about Lead Tesserae of Chersonesus from Ignacy Terlecki Collection

19:00: Společenský večer (I) / Abendempfang (I)

Úterý (Dienstag) 20. 9. 2016

9:00–12:00: Přednášky / Vorträge

Sekce od antiky po středověk / Sektion von Antike bis Mittelalter

Moderuje: *Hubert Emmerig*

Szymon Jellonek

The influx of the Roman coins in Wisłoka valley
Přiliv římských mincí do údolí řeky Wisłoky (jihovýchodní Polsko)

Ellen MacDougall

Explaining the hiatus: an analysis of the decline in the use of foreign peoples on Julio-Claudian coinage
Vysvětlení hiátu: rozbor příčin úpadku v používání ražeb julio-klaudijské dynastie ze strany cizinců

Jiří Lukas

Nález českých denárů z konce 10. století z Chýště (okr. Pardubice) - předběžná zpráva
Ein Fund der böhmischen Denare aus dem Ende des 10. Jahrhunderts von Chýšť (Bez. Pardubitz) - ein Vorbericht

Luboš Polanský

Mince 10. a 11. století a unikátní tlustý bílý peníz Ludvíka Jagelonského nalezené na hradišti Libice
Coins of the 10th and 11th centuries and a unique thick white coin of Louis I Jagiellon found at the Libice hillfort

Herfried E. Wagner

Numismatische Zeugnisse für dynastische Allianzen von Böhmen, Österreich und Ungarn im Mittelalter bis zur Zeit der Jagiellonen
Numismatická svědectví pro dynastické spojenectví Čech, Rakouska a Uher ve středověku až do doby jagellonské

12:00–13:00: Oběd / Mittagessen

13:30: Odjezd na exkurzi / Abfahrt auf die Exkursion

**19:00: Společenský večer (II) - raut v Dačického domě /
Abendempfang (II) – Raut in Dačický-Haus**

Středa (Mittwoch) 21. 9. 2016

9:00–12:00: Přednášky / Vorträge

Sekce středověk až novověk / Sektion Mittelalter bis Neuzeit

Moderuje: *Borys Paszkiewicz*

Dorota Malarczyk

ʿAbbāsīd dirhams from the mint of al-ʿAbbāsīyyah
Dirhamy Abbásovců z mincovny al-ʿAbbāsīyyah v Egyptě

Vlastimil Novák

Kopie nebo falza mincí? Dva moravské případy
Kopie nebo falza mincí? Dva moravské případy

Grzegorz Śnieżko

Renovatio monetae w Polsce Bolesława III Krzywoustego (1102–1138) w świetle analiz jego monet
Renovatio monetae in Poland of Boleslaw III the Wrymouth (1102–1138) in the light of his coins analysis

Hubert Emmerig

Ungarische Denare von Matthias Corvinus bis Ferdinand I.: Ein neuer Hortfund aus Niederösterreich
Uherské denáry od Matyáše Korvína po Ferdinanda I.: Nový nález z Dolních Rakous

Antonio Manuel Henares Sevilla

Ungarische Denare von Matthias Corvinus bis Ferdinand I.: Ein neuer Hortfund aus Niederösterreich. Varianten und Metrologie der Denare Ferdinands I. aus der Münzstätte Kremnitz
Uherské denáry od Matyáše Korvína po Ferdinanda I.: Nový nález z Dolních Rakous. Varianty a metrologie denárů Ferdinanda I. z kremnické mincovny

Johannes Hartner

Aquilejské a bosenské denáry v rakouském penežním oběhu v 15.–17. století
Denare aus Aquileia und Bosnien im österreichischen Geldumlauf des 15.–17. Jahrhunderts

12:00–13:00: Oběd / Mittagessen

13:00–16:00: Exkurze po městě / Stadtführung

16:30–18:00: Přednášky / Vorträge

Sekce středověk až novověk / Sektion Mittelalter bis Neuzeit

Moderuje: *Jiří Militký*

Filip Krásný – Petr Schneider

Nález brakteátů z Vrátna (okr. Mladá Boleslav)
Der Brakteatenfund von Vrátno (Bez. Mladá Boleslav)

Pavel Milejski – Łukasz Sroka – Roksana Wawrzczak

Część skarbu brakteatów krzyżackych spod Opawy
Część skarbu brakteatów krzyżackych spod Opawy

Jan Cihlář – Lukáš Richtera – Michal Mazík

Korvínovy peníze s polceným uhersko-českým znakem a jejich dobová falza – materiálové analýzy

Coins with halved Hungarian and Bohemian emblems struck under Matthias Corvinus and their contemporary forgeries – material analysis

Marek Budaj – Michal Pírek

Nové nálezky z hradu Tekovská Breznica z cias bratříkov

New Finds from Castle Breznica from Brotherly Unity period

19:00: Společenský večer (III) / Abendempfang (III)

Čtvrtek (Donnerstag) 22. 9. 2016

9:00–12.00: Přednášky a závěrečná diskuze / Vorträge und Schlussdiskussion (Dačický-Haus)

Sekce novověk / Sektion Neuzeit

Moderuje: *Roman Zaoral*

Kamil Smíšek

Počtení peníze z hradu Orlik u Humpolce. Nový pohled na staré nálezy

Casting counters from Castle Orlik by Humpolec. New insight into old finds

Lukasz Sroka

Siedemnowieczny skarb monet z Osieczowa, pow. boleslawiecki

Siedemnowieczny skarb monet z Osieczowa, pow. boleslawiecki

Robert Pieńkowski

Gloryfikacja panującego i dynastii piastowskiej na monetach i medalach księcia Jerzego Wilhelma († 1675) oraz jemu poświęconych

Gloryfikace knížete Jiřího Viléma († 1675) a dynastie Piastovců na mincích a medailích

Lukáš Funk

Nálezky mincí a militarií v zaniklém mlýně na Tachovsku

Finding of coins and military artifacts in the ruins of a mill in Tachau region

Jan Štefan

Evžen Savojský – medaile na jeho vítězství v pamětním starém tisku

Eugene of Savoy - medals for his victory in the memorial old print

Filip Hradil

Počátky numismatické sbírky olomoucké univerzity

Anfänge der numismatischen Sammlung der Universität in Olmütz

11:30: Závěrečná diskuze / Schlussdiskussion

12:00: Zakončení konference / Beendigung der Konferenz

12:00–13:00: Oběd / Mittagessen

!!! 13:15: Zasedání Numismatické komise AMG ČR (pouze pro členy) !!!

🎭 ABSTRAKTY 🎭

Jarosław BODZEK – Jerzy KLIŚ – Barbara ZAJĄC

About some new Roman coin finds from Lesser Poland

O několika nových nálezech římských mincí z Malopolska

In recent years the project on finds of ancient Roman coins is carried in Poland. The project entitled “Finds of Roman Coins in Poland – and connected with PL” is directed by Professor Aleksander Bursche (the Institute of Archaeology of the University of Warsaw) and funded by a grant from “The National Programme for the Development of Humanities” of the Polish Ministry of Science and Higher Education. The project’s aim is to create an online database that gathers into one place all material associated with Roman coin finds from both Poland and some regions of neighbouring countries. The paper’s aim is to present some new, unrecorded finds from the Lesser Poland area. All the finds were made accidentally on the territory of modern Silesian and Holy Cross (Świętokrzyskie) voivodships. The data contain information about stray finds and hoards. Among them there are finds of Roman Republican and Imperial coins

dr hab. Jarosław Bodzek
Gabinet Numizmatyczny
Muzeum Narodowe w Krakowie
31-109 Kraków
Ul. J. Piłsudskiego 12
jbodzek@muzeum.krakow.pl

Barbara Zajac
Instytut Archeologii
Uniwersytet Jagielloński
Ul. Gołębia 11
31-007 Kraków

Marek BUDAJ – Michal PÍREK

New Finds from Castle Breznica from Brotherly Unity period

Nove nalezy z hradu Tekovská Breznica z cias bratrikov

Important finds of coins and other archaeological artefacts from Breznica castle (village Tekovská Breznica, District of Zarnovica) are deposited in the collection of the Slovak National Museum - Museum of History. These objects reflect significant historical events which occurred in the 60s of the 15th century. The castle was more times taken over by the Hussite troops during this period. We know of two smaller coinhoards from this period and several other coins. The first hoard was hidden sometime around the end of the 60s of the 15th century. The other, consisting of the 29 Hungarian coins of Matthias Corvinus (1458– 1490), was hidden sometime in the mid- 15th century.

The same as in the case of numismatic finds from Breznica castle, it is possible to date military finds to the the time of castle conquering by royal army of the Hungarian king Matthias Corvinus from the hands of Brotherly Unity troops, that is to theperiod sometime

around 1468. This can be supported by the finds of fragments of bronze harquebus, crossbow arrowheads, spur, etc., which are comparable with the militaria finds from fortified farmstead of Brotherly Unity in Gajary – Posádka. The militaria from Posádka is absolutely unique for chronological typology of Brotherly Unity troops militaria in Slovakia and is dated to about the same period as military finds from Breznica castle. Of course, our work aims to confirm this fact through further analogies, as well as with the use of iconographic materials.

Mgr. Marek Budaj, Ph.D.

Slovenské národné múzeum – Historické múzeum
Kabinet numizmatiky
Vajanského nábrežie 2
810 06 Bratislava 16, Slovensko
m.budaj@centrum.sk

Mgr. Michal Pírek, PhD.

Slovenské národné múzeum – Historické múzeum
Kabinet numizmatiky
810 06 Bratislava 16, Slovensko
michal.pirek@gmail.com

Barbara BUTENT-STEFANIAK – Elżbieta BARAN

The collection of jagiellonian coins in the Ossoliński national institute

Monety jagiellońskie w zbiorach Ossolineum

The collection of coins of the Jagiellonian ruling dynasty (1386–1526) in the Ossoliński National Institute (Ossolineum) is very numerous and varied. This collection consists of coins issued in Poland, Lithuania, Ruthenia, Silesia, Czechia, Hungary, as well as the coins minted in the towns of Royal Prussia in the name of Polish monarchs. Denominations are also diverse, from the tiniest lesser pennies to gold ducats and their multiples. The majority of the of the collection consist of small anepigraphic pennies and silver half-groschen of the first Jagiellonians: Vladislaus II of Poland (1386–1534) and his sons Vladislaus III (1434–1444) and Casimir IV of Poland (1447–1492). Later rulers of the Jagiellonian dynasty, the sons of Casimir IV: John I Albert (1492–1501), Alexander I (1501–1506) and Sigismund I the Old (1506–1548) are also richly represented in the collection. Coins minted in the name of the last Polish king of the Jagiellonian dynasty, Sigismund II Augustus (1548–1572) are the youngest and the rarest specimens in the collection. There are also few coins of Vladislaus of Varna as the King of Hungary, Prince Sigismund Jagiello’s Silesian pennies from Głogów, as well as coins of the ruler of Bohemia and Hungary, Vladislav II of Hungary (1471–1516) and his son Louis II of Hungary (1516–1526). In total, the coinage of Jagiellonian dynasty rulers in the Ossolineum is represented by more than 3550 inventoried specimens. Lastly, more than one hundred thousand pennies from the hoard discovered in 2000 in Wrocław on Kamierza Wielkiego Street, are kept in the Ossolineum as the deposit of the Lower Silesian Conservator.

dr Barbara Butent-Stefaniak
Gabinet Numizmatyczno-Sfragistyczny
Zakład Narodowy im. Ossolińskich
ul. Szewska 37, 50-139 Wrocław
barbara.butent-stefaniak@znio.pl

**Diepholz coinage imitating Bohemian white coins with a lion
and its material analysis**

*Diepholzské ražby napodobující české bílé peníze se lvem
a jejich materiálové analýzy*

Among the interesting chapters in European minting that also relate to Bohemian minting and the reign of Vladislaus II Jagiello is the subject of Diepholz coinage imitating Bohemian white coins. During the rule of the Jagiellonians white coins were the most widely used means of payment among the population of the Bohemian Kingdom. While Diepholz coins bear their own marginal legend referring to the Lords of Diepholz, their image very much imitates the two-tailed Bohemian lion known from Vladislaus's white coins, as does their overall appearance which very much imitates the Bohemian white coins. Thanks to the written sources that have been preserved the historical contexts are known to us, as is the whole story describing the discovery of this rogue money in 1512 in Zhořelec (Görlitz), the tracing of its origin to the mint of the Lords of Diepholz, and how the mint master Lambert Vlemynck was put to death in a cauldron of boiling oil in 1531 in Osnabrück.

The Bohemian numismatic community was informed in detail about the issue of the Diepholz coinage imitating white coins by Pavel Radoměský in 1961 in *Moravské numismatické zprávy*. Later the same author, along with Bohuslav Hlinka, devoted a chapter to this subject in their book *Peníze, poklady, padělky*, and most recently Vojtěch Brádle again addressed this issue thoroughly in *Numismatické listy* 69/2014. The complete mintage of the Lords of Diepholz has been described by several foreign authors, recently probably in most detail Klaus Giesen in his book *Die Münzen von Diepholz* published in 2001.

The first numismatic expertise dedicated to the Diepholz imitations of Bohemian white coins is an historical source – a report by the Zhořelec town council which also states that not even five of them (*Diepholz coins*) are equal to one Bohemian coin (*white coin*). Further information about their quality comes from Pavel Radoměský who, when describing the mass discovery of coins in Bartolomějská Street in Prague, which also included two examples of Rudolph of Diepholz's imitations of white coins, writes that these coins when cleaned immediately lost their silver colour and became dark red on their surface. He also states that the quality of these coins is approximately 80–100/1000. He also states that Rudolph of Diepholz and Konrad of Diepholz's coins in the National Museum collection in Prague are of the same quality. Moreover, he notes that chemical quality tests had not been carried out and only a rough test by scraping on a stone had been performed. Radoměský believes that these Diepholz coins are copper and silver-plated with an amalgam of silver. Other sources only refer in general to the poor quality of these coins.

In our study we were able to perform non-destructive material analysis of ten Diepholz imitations of Bohemian white coins. All the coins come from private collections. In one case it was one of Rudolph of Diepholz's coins, the remaining ten bear the name Konrad of Diepholz. The basic metrological parameters, i.e. average weight of 0.369 g (median 0.363 g, min. weight 0.303 g, max. weight 0.439 g) and average dimension of the planchet 14.4 mm (median coin diameter 14.4 mm, d_{\min} 13.6 mm \times d_{\max} 15.9 mm), are the same as those given in literature for these coins and the parameters for Bohemian white coins. For all the coins the density was also determined, using a hydrostatic method, and X-ray fluorescence analysis of the surfaces of the coins was performed. The ascertained density is within the range 7.3888–8.9950 g·cm⁻³. In six cases, due to the presence of a significant amount of corrosive products, the density is lower than the range of real density values for an Ag-Cu binary alloy, for the

remaining four coins their density corresponds to Ag content within the range 2.1–9.6 %. Given that the surface Ag content ascertained through X-ray fluorescence analysis is within the range 7.8–10.5 % (for each coin an average value was determined from three measurements on the obverse and three measurements on the reverse), it can be expected that the actual silver content will be less than the stated upper limit of silver content. The major element is always copper. Corrosive products, soil contamination and other minor elements with values of tenths of a percent were also recorded. When considering the production technology it is important that in six of the coins surface presence of mercury within the concentration range of 0.5–5.2 % was found. The analysed coins have a dark-red to brownish red surface, on some of the specimens areas covered with copper corrosion products are apparent. We can assume that the coins that we analysed also at some point in the past underwent a process of aggressive cleaning or that their surface succumbed to natural corrosion. This could explain the absence of mercury residues on some of the specimens.

The results of the analysis show that the Diepholz imitations of white coins have copper planchets, whose surface was enhanced with a layer of silver. In some of the coins, increasing the surface concentration of silver by blanching a low-quality planchet cannot be entirely ruled out, but in six of the coins the presence of mercury points to amalgamation silvering and this alternative way of coating the Diepholz imitations of white coins therefore seems to be the most likely. Because the minting of the Diepholz coins lasted for at least several years, it is conceivable that the technology used to produce them could have changed. On the other hand, it should not be overlooked that among the analysed coins containing mercury are both the basic types (according to Giesen) of Konrad's coins which indicates longer-term use of this technology. While the Rudolph coins that we analysed do not contain mercury, Radoměský's description of the Rudolph coins from the discovery in Bartolomějská Street also tend to point to amalgamation and not to an increase in the surface concentration of silver through blanching. It is therefore likely that amalgamation silvering was used for the Diepholz imitations of white coin for the entire time that they were produced.

The analysis that we have presented is perhaps the first exact material test carried out on these coins. The results prove the use of an amalgamation technique to coat the Diepholz coins, which is technology considered to be used to produce counterfeit coins. It is true that Radoměský made the same conclusions about the technology used to produce the Diepholz coins but he did not substantiate his claims with the results of exact analysis, which is an approach that one cannot be satisfied with and similar conclusions can no longer be accepted uncritically without verification. Assuming that the copper planchets were coated with an amalgam of silver and knowing the average size (volume) of the planchet, it is possible to create mathematical models for the relationship between the thickness of the plating surface or the overall thickness of a coin and its Ag and Hg content. Using our measured data and using the proposed models it is possible to state more precisely the estimate of the original total content of silver in the Diepholz coins. It is very probable that the Ag content is less than 7 %, which is a slightly lower figure than that stated by Radoměský.

The Diepholz coins imitating white coins are an interesting example of the efforts people went to in order to get rich at the expense of foreign and more valuable currency, by creating an imitation. An imitation so similar that when it was used to make ordinary payments it could easily be confused with the original coin but in its intrinsic value it was far from being equal to the original as it bore precious metal only on the surface as a layer of coating. Already during its time this Diepholz coinage was uncovered and labelled as being counterfeit. Complaints about the poor quality of the coins coming out of the Diepholz mint, moreover, did not only concern the coinage imitating Bohemian white coins and even led to the conviction and harsh punishment of the Diepholz mint master, Lambert Vlemynck. All

these factors mean that these Diepholz coins can be placed in a special category of counterfeit coins.

Mezi zajímavé kapitoly evropského mincovnictví, související i s mincovnictvím českým a také s dobou vlády Vladislava II. Jagellonského, patří problematika diepholzských ražeb napodobujících české bílé peníze. Bílé peníze byly v době vlády Jagellonců, současně s některými dalšími drobnými zahraničními nominály, nejrozšířenějším platidlem v běžném peněžním styku obyvatel Českého království. Diepholzské mince napodobující bílé peníze nesou sice svůj vlastní opis, odkazující na pány z Diepholzu, ale jejich obraz velmi dobře napodobuje českého dvouocasého lva známého z Vladislavových bílých peněz, stejně jako jejich celkové vzezření, které velmi dobře imituje české bílé peníze. Díky dochovaným dobovým písemným pramenům jsou známé historické souvislosti i celý příběh popisující odhalení těchto nepoctivých peněz roku 1512 ve Zhořelci, vcelku snadné určení jejich původu z mincovny pánů z Diepholzu a pozdější potrestání diepholzského mincmistra Lamberta Vlemyncka hrdelním trestem roku 1531 v Osnabrücku.

Českou numismatickou veřejnost podrobně seznámil s problematikou diepholzských ražeb napodobujících bílé peníze Pavel Radoměřský roku 1961 v Moravských numismatických zprávách, později též autor společně s Bohuslavem Hlinkou věnoval tomuto tématu jednu kapitolu v knize Peníze, poklady, padělky a naposledy se opět důkladně věnoval problematice těchto ražeb Vojtěch Brádle v Numismatických listech 69/2014. Kompletní mincovnictví pánů z Diepholzu popisuje několik zahraničních autorů, z nich v poslední době asi nejpodrobněji Klaus Giesen v knize Die Münzen von Diepholz vydané v roce 2001.

Za první numismatickou expertízu věnující se diepholzským napodobeninám českých bílých peněz můžeme považovat již dobový pramen – zprávu zhořelecké městské rady, ve které se mimo jiné píše, že ani pět (diepholzských) se jich nevyrovná jednomu českému (bílému) penízu). Další informace o jakosti těchto mincí nám dává výše citované dílo P. Radoměřského, který při popisu hromadného nálezů mincí z Prahy – Bartolomějské ulice, jehož součástí byly i dva exempláře napodobenin bílých peněz nesoucích jméno Rudolfa z Diepholzu, píše, že při čištění běžnou chemickou cestou, okamžitě ztratily stříbrný povlak a mají poté tmavočervenou barvu, dále uvádí, že jakost těchto mincí je přibližně 1,5 lotu, tedy cca 80–100/1000. Popisuje zde také jeden exemplář peníze Rudolfa z Diepholzu a jeden exemplář peníze Konráda z Diepholzu, oba ze sbírky Národního muzea v Praze a pro oba udává totožnou ryzost 80–100/1000, u Rudolfovy mince přidává ještě informaci, že nevhodný kov této mince je překryt vrstvičkou stříbra, pod níž prosvítá barva mědi. Zároveň uvádí, že chemické zkoušky jakosti s ohledem na vzácnost materiálu nebyly prováděny a proběhla pouze orientační zkouška črtem na kameni. Radoměřský pak uvazuje, že tyto diepholzské mince jsou měděné a dodatečně postříbřované zřejmě pomocí amalgámu stříbra. Ostatní prameny se zmiňují pouze obecně o špatné jakosti těchto mincí.

V rámci naší studie jsme měli možnost provést přísně nedestruktivní materiálové analýzy deseti diepholzských napodobenin českých bílých peněz. Všechny mince pocházejí ze soukromých sbírek, bližší informace o jejich původu nejsou známy. V jednom případě se jednalo o minci Rudolfa Diepholze, zbylých devět nese jméno Konráda z Diepholzu. Základní metrologické parametry, tj. průměrná hmotnost 0,369 g (medián 0,363 g, min. hmotnost 0,303 g, max. hmotnost 0,439 g) a průměrný rozměr střížku 14,4 mm (medián průměru mince 14,4 mm, d_{\min} 13,6 mm \times d_{\max} 15,9 mm) jsou v dobré shodě s údaji udávanými literaturou pro tyto ražby i s parametry českých bílých peněz, které napodobují. U všech mincí byla dále stanovena hustota hydrostatickou metodou a provedena rentgenová fluorescenční analýza povrchu mince. Zjištěná hustota se pohybuje v rozmezí 7,3888–8,9950 g·cm⁻³. V šesti případech je díky přítomnosti nezanedbatelného množství korozních produktů hustota nižší, než je rozmezí reálných hodnot hustot binární slitiny Ag-Cu, u zbývajících čtyř mincí jejich hustota odpovídá obsahu Ag v rozmezí 2,1–9,6 %. Vzhledem k tomu, že RFA zjištěný povrchový obsah Ag je v rozmezí 7,8–10,5 % (pro každou minci byla stanovena průměrná hodnota ze tří měření na aversu a tři měření na reversu), lze očekávat, že aktuální obsah stříbra v těchto ražbách bude nižší než uvedená horní hranice obsahu stříbra (tj. nebude vyšší než několik procent). Majoritním prvkem je vždy měď, dále byly zaznamenány korozní produkty, znečištění zeminou a další minoritní prvky v hodnotách desetin procenta, za zajímavou a pro úvahy o technologii výroby důležitou můžeme považovat informaci, že u šesti mincí byla zjištěna povrchová přítomnost rtuti v rozmezí koncentrací 0,5–5,2 %. Vzhled většiny námi analyzovaných mincí odpovídá Radoměřského popisu mincí Rudolfa Diepholze po chemickém čištění. Mají tmavočervený až hnědočervený povrch, na některých exemplářích jsou patrné plošky pokryté korozními produkty mědi. Lze předpokládat, že i námi analyzované mince někdy dříve prošly procesem agresivního čištění, nebo že jejich povrch podlehl přirozené korozi. Tímto způsobem by bylo možné vysvětlit absenci zbytků rtuti na povrchu některých exemplářů, pokud rtuť dříve obsahovaly.

Výsledky nově provedených analýz ukazují, že diepholzské napodobeniny bílých peněz jsou z měděných nebo téměř měděných střížků, jejichž povrch byl obohacen o vrstvu stříbra. Přestože u některých mincí nelze zcela jistě vyloučit povrchové zvýšení koncentrace stříbra bělením nízko-jakostního střížku (bude předmětem dalších analýz), u šesti mincí přítomnost rtuti poměrně jednoznačně ukazuje na amalgamační postříbření a tato varianta pokovení diepholzských napodobenin bílých peněz se proto v současnosti jeví jako nejpravděpodobnější, zcela

jistě používaná minimálně v nezanedbatelném množství případů. Vzhledem k tomu, že ražba diepholzských mincí probíhala po dobu minimálně několika let, nelze samozřejmě vyloučit, že technologie používaná k jejich výrobě se mohla měnit dle aktuálních možností a potřeby. Na straně druhé nelze přehlédnout, že mezi analyzovanými mincemi obsahujícími rtuť jsou oba dva základní typy (dle Giesena) Konrádových peněz, což vypovídá o dlouhodobějším využívání této technologie. Navíc, přestože námi analyzovaný Rudolfův peníz rtuť sice neobsahuje, Radoměrského popis Rudolfových peněz z nálezů v Bartolomějské ulici ukazuje spíše na amalgamační pokovení a nikoliv na povrchové zvýšení koncentrace stříbra bělením. Je proto poměrně pravděpodobné, že technika amalgamačního postříbření byla u diepholzských napodobenin bílých peněz používána po celou dobu jejich výroby.

Námi předkládané analýzy jsou zřejmě prvními exaktními materiálovými zkouškami těchto ražeb. Jejich výsledky prokazují využití amalgamační techniky k pokovení diepholzských ražeb, což je technologie, která je v nadčasovém měřítku chápána jako technologie používaná pouze k výrobě mincí falešných. Je pravdou, že stejnou úvahu stran technologie výroby diepholzských mincí vyslovil již Radoměrský na základně empirie a pozorování mincí, své tvrzení však nepodložil výsledky exaktních analýz, což je v současné době přístup, s nímž není možné se spokojit a podobně závěry dnes nelze bez ověření nekriticky přijímat. Za předpokladu pokovení měděných střížků amalgámem stříbra a při znalosti průměrné velikosti (objemu) střížku, je možné vytvořit matematické modely závislosti tloušťky vrstvy pokovení či celkové hustoty mince na obsahu Ag a Hg. S využitím námi naměřených dat a s použitím navržených modelů lze zpřesnit odhad původního celkového obsahu stříbra v diepholzských ražbách, který byl zřejmě ještě mírně nižší, než jaký uvádí Radoměrský (velmi pravděpodobně obsah Ag činí méně než 7 % oproti uváděným 8–10 %). Důvodem nadhodnocení ryzosti ražeb zkoumaných Radoměrským může být povrchová zkouška črtem, která v případě mincí s nehomogenní distribucí drahého kovu neposkytuje relevantní výsledky.

Diepholzské mince napodobující bílé peníze jsou zajímavou ukázkou snahy o obohacení se na úkor cizí hodnotnější měny, vytvořením její imitace. Imitace natolik podobné, že v běžném peněžním styku mohla být se svým vzorem snadno zaměněna, avšak svoji vnitřní hodnotou se tomuto vzoru zdaleka nevyrovná, neboť drahý kov nese pouze na povrchu jako vrstvu pokovení. Již ve své době byly tyto diepholzské ražby odhaleny a označeny jako nepoctivé mince, čemuž nezabránilo ani alibi ve formě jiného textu v opisu mince. Stížnosti na nízkou kvalitu mincí vycházejících z diepholzské mincovny se ostatně netýkaly pouze ražeb napodobujících české bílé peníze a vedly nakonec až k odsouzení a přísnému potrestání diepholzského mincmistra Vlemyncka, přestože on sám pravděpodobně nebyl jediným autorem myšlenky takovéto mince razit ani příjemcem zisku z jejich výroby. Všechny uvedené okolnosti nás opravňují označit tyto diepholzské ražby za zvláštní kategorii falešných mincí.

MUDr. Jan Cihlár

Česká numismatická společnost, z.s. pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
jacihlar@gmail.com

Pavel Gregor

Česká numismatická společnost, z.s. pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
Pa.gregor@tiscali.cz

RNDr. Lukáš Richtera, Ph.D.

Česká numismatická společnost, z.s. pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
oliver@centrum.cz

Jan CIHLÁŘ – Lukáš RICHTERA – Michal MAZÍK

**Coins with halved Hungarian and Bohemian emblems struck under Matthias Corvinus
and their contemporary forgeries – material analysis**

*Korvínovy peníze s polceným uhersko-českým znakem a jejich dobová falza –
materiálové analýzy*

An unfortunate legacy of Vladislaus II Jagiello on the throne of Bohemia (1471–1516) was the division of society, the nobility and the Lands of the Bohemian Crown. When he came to the throne, part of Bohemia and a substantial part of Moravia, Lusatia and Silesia were under the rule of the King of Hungary, Matthias Corvinus, who during the reign of George of Poděbrady had already been chosen as the Bohemian king by the Catholic states (Olomouc, 1469) and who, as a counter-reaction to the election of Vladislaus Jagiello, had again himself declared Bohemian king in Jihlava in May 1471. The armed conflict continued between both kings until 1479 when a settlement was negotiated in Olomouc confirming Matthias Corvinus' rule over the crown lands of Moravia, Silesia and Lusatia, and Vladislaus II Jagiello as king in Bohemia, and also the right of both monarchs to use the title of Bohemian king. This situation lasted until the death of Matthias Corvinus in 1490, after which Vladislaus II Jagiello took over the vacant Hungarian throne.

In the parts of the Bohemian kingdom that Matthias Corvinus rule over he also exercised the royal right to mint coins. His mint in Silesia is relatively varied but the opposite is the case in Bohemia. There is documentary evidence concerning his mint directly in Bohemia, according to which Corvinus coins were minted in the royal town of České Budějovice, which had supported Matthias Corvinus since the time of George of Poděbrady. Nowadays it is hopefully accepted by the numismatic community without any great objections that the round coin with Hungarian and Bohemian emblems is a coin that was minted by Matthias Corvinus. However, there is not yet any clear consensus over where this coin was minted. Some numismatists believe that the written sources documenting the minting of Corvinus coins in České Budějovice are referring to these coins. A second opinion based more on the locations of finds is that these coins were minted in Moravia – Brno and, in particular, Olomouc are considered possible locations.

In our study we subjected both circular coins with halved Hungarian and Bohemian emblems struck under Matthias Corvinus and also some of their contemporary forgeries to non-destructive material analysis. In addition to determining the basic metrological parameters the density of the coins was ascertained using a hydrostatic test and X-ray fluorescence analysis of the composition of the coin surface was performed.

So far four genuine coins have been examined. Their average weight is 0.432 g (median 0.474 g, min. weight 0.252 g, max. weight 0.527 g) and the average dimension of their planchet is 14.0 mm (median coin diameter 14.1 mm, d_{\min} 13.0 mm \times d_{\max} 14.9 mm). The density is within the range 7.9507–8.9191 g·cm⁻³. In three cases the density is lower than the range of real density values for an Ag-Cu binary alloy, in one case it would correspond to 0.7 % Ag content. The average surface Ag content was ascertained through X-ray fluorescence analysis (for each coin an average figure was determined from three measurements on the obverse and three measurements on the reverse), and is within the range 56.6 – 74.9 %. From the results of the measurements it can be concluded based on calculations that the maximum possible purity of the coins that have been examined could reach levels of around 50 % Ag. However, logically reasoning that the surface purity does not correspond and nor did it originally correspond to the overall purity (mainly due to modification of the planchet by blanching or due to corrosion), we can conclude that the original quality of the coin could have been around 30 % Ag. This is a figure very close to the parameters given by Nechanický (350/1000). So we can confirm the testimony of written sources that the quality of the coins minted by Matthias Corvinus most probably matched that of other contemporary, widespread coins in our country – the circular coin with the lion of George of Poděbrady and the Vienna Pfennig. The location where three of the genuine coins were found is also known – two come from the area around Nový Hrad u Adamova (Blansko district) and one was found in a field near Velehrad (Uherské Hradiště district).

We have also been informed where all the analysed fake Corvinus coins with Hungarian and Bohemian emblems were found. The first four forgeries that were analysed come from the ruins of Křídlo Castle (Kroměříž district), where the existence of a counterfeiting workshop producing, amongst others, forgeries of these coins has been documented. In three of them X-ray fluorescence analysis showed minimum Ag surface content (0.4–2.6 %) and also the presence of mercury (0.8–3.0 %), the dominant element is copper (86.6–96.5 %). With these forgeries we consider amalgamation to be the most probable coating method, in view of the relatively high concentration of mercury, although we are aware of a certain contradiction, namely the relatively unusual thickness of the coating residues, which would tend to indicate hot-dipped plating. The fourth coin shows a considerably higher Ag content (17.9 %) and again also copper (77.5 %), the presence of mercury in this coin has not been shown. From a first glance this coin differs from the other three, with its dull silver appearance. With this coin it could be a case of different production technology - hot-dipped silvering or blanching of a poor-quality planchet. It is interesting that all four coins come from the same die. This could indicate that various technological procedures were used to produce forgeries in this counterfeiting workshop.

The remaining three forgeries that have been examined come from two different sites – two specimens from the ruins of Zuvačov Castle (Uherské Hradiště district) and one from the area around the defunct Střílky Castle (Kroměříž district). The factor that links these three forgeries is their composition. X-ray fluorescence analysis of them shows a significant proportion of tin (2.2–9.8 %) on the surface of the evidently copper planchets (Cu surface concentration is 79.2–96.1 %, there are only traces of silver present – 0.3 % in all three coins). The results of analysis quite unambiguously point to the use of relatively conventional hot-tin plating technology. Although each of these tinned forgeries was struck from a different die, some of the same characteristics in the representation of the Bohemian lion suggest that some of the same punches could have been used to create part of the image of the lion on the dies. Together with the same production technology, this could prove that all three coins came from the same counterfeiting workshop. Using a larger number of punched dies to produce forgeries could then probably point to the intention to carry out counterfeiting on a large scale and the number of forgeries known to us shows that this intention was successful.

Based on the non-destructive material analysis carried out during our studies we can express the opinion that the quality of the circular coins with Hungarian and Bohemian emblems minted by Matthias Corvinus was approximately 300/1000 and so they probably corresponded to the contemporary small coins in the Bohemian kingdom. Analysis of the forgeries of the Corvinus coins shows that during their production, in addition to the already described amalgamation technique, tinning of copper planchets was also used. Nor can the blanching of poor-quality planchets or hot-dipped silvering be completely discounted. Other information that our study provides are the locations of finds of both coins with Hungarian and Bohemian emblems struck under Matthias Corvinus and their forgeries.

Neblahým dědictvím Vladislava II. Jagellonského na trůnu českého krále (1471–1516) bylo rozpolčení společnosti, panstva i země Koruny české. Při jeho nástupu na trůn byla část území Čech, podstatná část Moravy, Lužice a Slezsko pod vládou uherského krále Matyáše Korvína, který se již za vlády Jiřího z Poděbrad nechal zvolit katolickými stavy českým králem (Olomouc, 1469) a který se, jako protiaksi na zvolení Vladislava Jagellonského, nechal znovu vyhlásit českým králem v Jihlavě v květnu roku 1471. Mezi oběma králi pokračoval válečný konflikt až do roku 1479, kdy byl v Olomouci dojednán smír potvrzující vládu Matyáše Korvína nad vedlejšími zeměmi Koruny české včetně Moravy a panování Vladislava II. Jagellonského v Čechách a také právo obou panovníků užívat titul český král. Tento stav trval až do smrti Matyáše Korvína roku 1490, po které naopak Vladislav Jagellonský obsadil uprázdněný uherský královský trůn.

Matyáš Korvín v jím ovládaných oblastech Českého království uplatňoval i královské právo razit mince. Relativně pestré je jeho mincovnictví ve Slezsku, ale naopak je tomu v Čechách. O jeho mincování přímo na území Čech existují písemné doklady, dle kterých probíhala ražba Korvínových mincí v královském městě České

Budějovice, stranicím Korvínovi již od dob Jiřího z Poděbrad. Dnes je snad již bez větších výhrad numismatickou veřejností přijato, že kruhový peníz s uhersko-českým znakem je mincí, která byla ražena Matyášem Korvínem. Zcela jednoznačná shoda dosud nepanuje stran místa ražby této mince. Část numismatiků se domnívá, že právě o tomto penízu hovoří písemné prameny dokládající ražbu Korvínových mincí v Českých Budějovicích. Druhým názorem opírajícím se spíše o nálezové lokality je, že tyto mince byly raženy na Moravě – uvažováno je Brno a především Olomouc.

V naší studii jsme podrobili nedestruktivním materiálovým analýzám jak Matyášovy kruhové peníze s uhersko-českým znakem, tak i několik jejich dobových falz. Kromě zjištění základních metrologických parametrů byla zjištěna hustota mincí pomocí hydrostatické zkoušky a byla provedena rentgenová fluorescenční analýza složení povrchu mince.

Zkoumány byly zatím čtyři pravé mince. Jejich průměrná hmotnost je 0,432 g (medián 0,474 g, min. hmotnost 0,252 g, max. hmotnost 0,527 g) a průměrný rozměr jejich střížku je 14,0 mm (medián průměru mince 14,1 mm, d_{\min} 13,0 mm \times d_{\max} 14,9 mm). Hustota se pohybuje v rozmezí 7,9507–8,9191 g·cm⁻³. Ve třech případech je hustota nižší, než je rozmezí reálných hodnot hustoty binární slitiny Ag-Cu, v jednom případě by odpovídala obsahu 2,7 % Ag. RFA byl zjištěn průměrný povrchový obsah Ag (pro každou minci byla stanovena průměrná hodnota ze tří měření na aversu a tři měření na reversu), v rozmezí 56,6–74,9 %. Z výsledků provedených měření lze na základě výpočtů dovést, že maximální možná ryzost zkoumaných mincí mohla dosahovat hodnot okolo 50 % Ag. Avšak při logické úvaze, že povrchová ryzost neodpovídá a ani původně neodpovídala ryzosti celkové (především díky úpravě střížků bělením nebo díky korozi), lze dojít k závěru, že původní jakost mince mohla být okolo 30 % Ag. To je hodnota velice blízká parametrům udávaným Nechanickým (350/1000). Lze tak tedy potvrdit svědectví písemných pramenů, že mince ražená Matyášem Korvínem svou jakostí velmi pravděpodobně skutečně odpovídala dalším soudobým, hojně rozšířeným mincím v našich zemích - kruhovému penízu se lvem Jiřího z Poděbrad a vídeňskému feniku. Ke třem pravým mincím jsou známé i nálezové lokality – dvě pocházejí z oblasti Nového Hradu u Adamova (okr. Blansko) a jedna byla nalezena na poli nedaleko Velehradu.

Nálezové lokality nám byly sděleny i u všech analyzovaných falz Korvínových peněz s uhersko-českým znakem. První čtyři zkoumaná falza pocházejí z lokality zříceniny hradu Křídlo (okr. Kroměříž), na kterém byla dokumentována existence padělatelské dílny vyrábějící mimo jiné i falza těchto mincí. U tří z nich RFA prokázala minimální povrchový obsah Ag (0,4–2,6 %) a také přítomnost rtuti (0,8–3,0 %), dominujícím prvkem je měď (86,6–96,5 %). U těchto falz považujeme za nejpravděpodobnější alternativu způsobu pokovení, s ohledem na poměrně vysokou koncentraci rtuti, amalgamaci, byť jsme si vědomi jistého rozporu, který spočívá v relativně neobvyklé tloušťce zbytků pokovení, které by spíše odpovídalo pokovení žárovému. Čtvrtá mince vykazuje znatelně vyšší obsah Ag (17,9 %) a dále opět měď (77,5 %), přítomnost rtuti u této mince nebyla prokázána. Od předchozích tří se tato mince liší již na první pohled svým matně stříbřitým vzhledem. U této mince by se mohlo jednat o jinou technologii výroby – žárové postříbření, případně bělení nízkopakostního střížku. Zajímavé je, že všechny čtyři mince pocházejí z totožného razidla. Mohlo by to svědčit o využití různých technologických postupů při výrobě falz v této padělatelské dílně.

Zbývající tři zkoumaná falza pocházejí ze dvou různých lokalit – dva exempláře z lokality zříceniny hradu Zuvačov (okr. Uherské Hradiště) a jeden z oblasti zaniklého hradu Střílky (okr. Kroměříž). Faktorem, který spojuje tato tři falza, je jejich složení. RFA u nich prokazuje významný podíl cínu (2,2–9,8 %) na povrchu zřejmě měděných střížků (povrchová koncentrace Cu je 79,2–96,1 %, stříbro je přítomno pouze stopově – 0,3 % u všech tří mincí). Výsledky analýz celkem jednoznačně poukazují na využití poměrně běžné technologie žárového cínování. Přestože každé z těchto pocínovaných falz bylo vyraženo jinou raznicí, některé shodné znaky ve vyobrazení českého lva naznačují, že by se mohlo jednat o použití totožných punců pro vytvoření částí obrazu lva na raznicích. To by mohlo, společně se shodnou technologií výroby, prokazovat původ všech tří mincí v jedné padělatelské dílně. Použití většího počtu puncovaných raznic pro výrobu falz pak zřejmě může svědčit o úmyslu provádět padělatelskou činnost ve značném rozsahu a množství nám známých falz vypovídá o úspěšné realizaci tohoto záměru.

Na základě nedestruktivních materiálových analýz provedených v rámci naší studie lze vyslovit názor, že jakost kruhových peněz s uhersko-českým znakem ražených Matyášem Korvínem byla přibližně 300/1000, a zřejmě tedy byla odpovídající soudobým drobným mincím berným na území českého království. Analýzy falz těchto Korvínových mincí ukazují, že při jejich výrobě byla vedle již dříve popsané techniky amalgamace používána i technika pocínování měděných střížků, zcela vyloučit nelze ani metodu bělení nízkopakostních střížků nebo žárového postříbření. Další informací, kterou naše studie přináší, jsou nové nálezové lokality jak pravých Korvínových peněz s uhersko-českým znakem, tak i jejich falz.

MUDr. Jan Cihlár

Česká numismatická společnost, z.s. pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
jacihlar@gmail.com

Mgr. Michal Mazík
Metodické centrum konzervace
Technické muzeum v Brně
Purkyňova 105, 612 00 Brno - Královo Pole
mazik@technicalmuseum.cz

RNDr. Lukáš Richtera, Ph.D.
Česká numismatická společnost, z.s. pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
oliver@centrum.cz

Ondřej ČERNOHORSKÝ

Die Schrift als Hilfsmittel bei der Erstellung relativer Chronologie der Weißpfennig des Wladislaus II. von Böhmen und Ungarn

*Písmo jako pomůcka při sestavování relativní chronologie
bílých peněz Vladislava II. Jagellonského*

In diesem Beitrag wird eine detaillierte Analyse der Schrift in den Legenden der Weispfennige des Wladislaus II. von Böhmen und Ungarn durchgeführt. Jede Buchstabe wurde einer kritischen Prüfung unterzogen, auf derer Grundlage dann die wichtigsten Formen der Buchstaben definiert würden und infolgedessen wird ihre Entwicklung im Laufe der Zeit festgestellt. Die ermittelten Erkenntnisse hat der Autor mit den ikonographischen Veränderungen in der Abbildung des Löwen konfrontiert und erstellt auf dieser Basis eine relative Chronologie der Prägung dieser Kleinmünzen.

Príspevek prináša detailní rozbor písma v opisech bílých peněz Vladislava II. Jagellonského. Každá z liter byla podrobena kritickému zkoumání, na jehož základě byly definovány hlavní tvary jednotlivých písmen a posléze vytyčen jejich vývoj v čase. Zjištěné poznatky autor konfrontoval s ikonografickými proměnami obrazu lva a na základě takto zjištěného poznání se pokouší o stanovení relativní chronologie ražby těchto drobných nominálů.

Mgr. Ondřej Černohorský
Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše
Arménská 1369/4, Vršovice, 101 00 Praha 10
ondrej.cernohorsky@email.cz

Arkadiusz DYMOWSKI – Andrzej ROMANOWSKI

Finds of Roman Republican coins from the Przeworsk culture settlement concentration in the middle Prosna drainage

*Znaleziska monet Republiki Rzymskiej ze skupiska osadniczego kultury
przeworskiej w rejonie środkowej Prozny*

Starting from the younger pre-Roman period the middle Prosna drainage continues under intensive Przeworsk culture settlement, sustained in this region for the duration of the Roman period, documenting presumably the existence of a tribal federation known from classical authors. The area was made attractive by various factors, e.g., its rich soils and location which made it possible to exert control over a hypothetical stage of the Amber Road, the major commercial route linking the South with the Baltic coast.

The middle Prosna drainage, covering the present-day city of Kalisz and its environs lies in south-eastern Greater Poland and appears to have one of the largest concentrations of Roman Republican coins in Poland. Next to the middle Prosna drainage similar concentrations are recorded in Kuyavia in the region of Inowrocław, in the Głubczyce Upland in Upper Silesia, and in western Lesser Poland in the region of Krakow. From Kalisz and its region we know of twelve finds of Roman Republican denarii dated to 2nd and 1st centuries BC, from ten find-spots recorded by June 2015. So far no Republican bronzes, or silver Republican denominations other than the denarius have been recorded. Most of the Republican coins were discovered with a much larger quantity of Roman Imperial coins, predominantly denarii from AD 1st and 2nd century.

A few of the Republican denarii found in Kalisz and its environs definitely come from Przeworsk culture settlement context. This confirms a rule, observed for the whole area of central and southern Poland, where most of the denarii with a recorded archaeological context, even if very limited, come, certainly or probably, from the area of the Przeworsk culture settlements. For the entire area of southern and central Poland we can indicate Republican denarii presumably found in a context dated to the last phase (A3; ca. 60 BC – the turn of the era) of the younger pre-Roman period (among others Kalisz-Piwonice), and further similar denarii found in an early Roman period context (phases B1–B2; the turn of the era – ca. AD 160). It is notable that two, possibly even three settlements of the Przeworsk culture in Kalisz and its environs (Kalisz-Piwonice, Jastrzębniki and Janków Drugi), yielded finds of both Celtic gold coins and Republican denarii.

To confirm and supplement our data on Republican coins found in Kalisz and its environs, in 2014–2015 a follow-up archaeological surface survey with metal detectors was carried out in five sites in the region. Although no new Roman Republican coins were brought in by these studies, some other archaeological material and information was obtained, helping to verify and refine the earlier collected record on the Przeworsk culture settlement in the middle Prosna drainage.

Dr. Arkadiusz Dymowski

Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa, Polsko
arekdym@yahoo.com

Mgr Andrzej Romanowski

Gabinet Monet i Medali
Muzeum Narodowe w Warszawie
Al. Jerozolimskie 3
00-495 Warszawa
aromanowski@mnw.art.pl

Hubert EMMERIG

Ungarische Denare von Matthias Corvinus bis Ferdinand I.:

Ein neuer Hortfund aus Niederösterreich

Uherské denáry od Matyáše Korvína po Ferdinanda I.: Nový nález z Dolních Rakous

Im Jahr 2009 wurde im Politischen Bezirk Melk (Niederösterreich) in einem Bauernhaus ein Tongefäß mit fast 4.000 ungarischen Denaren gefunden; nur etwa 20 Stücke im Fund gehören anderen Münzsorten an. Das Schlussjahr des Fundes ist das Jahr 1533. Im Rahmen des

Vortrags wird die Zusammensetzung des Fundes vorgestellt, wofür auch Vergleichsfunde von ähnlicher Zeitstellung herangezogen werden. Die Katalogisierung des Fundes, die noch nicht abgeschlossen ist, stellt komplexe Anforderungen, da die ungarischen Denare, insbesondere König Ferdinands I., einen enormen Reichtum an Varianten aufweisen, die hier detaillierte Beachtung finden sollen.

Die beiden folgenden Vorträge von Antonio Henares Sevilla und Johannes Hartner behandeln Spezialaspekte, die sich in der Bearbeitung dieses Fundes ergeben haben.

ao. Univ.-Prof. Dr. Hubert Emmerig M. A.

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät

Institut für Numismatik und Geldgeschichte

Franz Klein-Gasse 1, Wien

hubert.emmerig@univie.ac.at

Július FRÖHLICH

Der keltische Münzenschatz aus der Ostslowakei

Hromadný nález keltských mincí z východného Slovenska

Irgendwann vor dem Sommer 2011 wurde mit Hilfe eines Metalldetektors im Bezirk Rožňava ein großer Fund von keltischen Münzen entdeckt. Die Münzen sind am Rande eines Waldes entdeckt worden, an dem eine Fernstraße vorbeiführte, die die Regionen Mitteldonau, Obertisa, Karpatenukraine und die Städte im westlichen Teil des Schwarzmeeres verbindet. Der Schatz lag unter Steinen, dicht unter der Oberfläche des Waldbodens. Der Schatz war in einer Verpackung aus organischem Material mit Bronzverzierung eingelagert. Zwar ist der Schatz später verkauft worden, trotzdem existieren Fotodokumente und die metrologischen Daten der Münzen.

Wichtig ist besonders die inhaltliche Zusammensetzung des Fundes. Im Schatz gibt es zwei Gruppen von keltischen Münzen unterschiedlicher regionaler Herkunft. Die erste Gruppe besteht aus 97 Münzen der keltischen Imitate von den Audoleon-Filip-Tetradrachmen. Unter diesen finden wir drei Typen von Münzen, die im slowakisch-ungarischen Grenzgebiet geprägt worden sind. Die andere Gruppe von Münzen besteht aus zwei Stateren vom Typus Athene Alkidemos, zwei Ein-Drittel-Stateren von demselben Typus und vier seltene Silberhalbdrachmen mit einer sitzenden Gestalt, die in dem oberen Donaukorridor des Bernsteinweges ungefähr im Jahre 250 v. Chr. benutzt worden sind. Alle Münzen wurden aus hochwertigem Metall gefertigt und wurden als Bargeld benutzt. Sie wurden etwa im Zeitraum 250–225 vor Chr. provisorisch versteckt.

V bližšie neznámej dobe, najneskoršie, pred letom roku 2011, bol v okrese Rožňava s pomocou detektoru kovov objavený hromadný depot keltských mincí. Depot bol ukrytý na kraji lesa ležiacom na trase diaľkovej cesty, spájajúcej stredné Podunajsko s horným Potisím, zakarpatskou Ukrajinou a mestami západného Čiernomoria. Poklad bol ukrytý pod kameňmi, plytko pod úrovňou súčasného povrchu a do zeme bol uložený v obale, zhotovenom z organického materiálu a bronzových súčastí. I keď bol poklad následne rozpredaný, existuje k nemu fotodokumentácia s parametrami mincí.

Význam nálezu spočíva predovšetkým v jeho zložení. Poklad obsahoval dve zložky keltských mincí rôzneho regionálneho pôvodu. Prvú zložku predstavuje 97 exemplárov keltských imitácií audoleon-filipovských tetradrachiem, zastúpených tromi typmi mincí, razenými na slovensko maďarskom pomedzí. Druhú zložku pokladu tvoria dva statéry typu Athéna Alkidemos, dva tretinové diely toho istého typu a štyri vzácne strieborné poldrachmy so sediacou postavou, používané v naddunajskom koridore Jantárovej cesty približne od polovice 3. storočia pred Kr. Všetky mince boli zhotovené z kvalitného kovu a predstavovali hotovosť, ktorá bola provizórne ukrytá niekedy v tretej štvrtine 3. storočia pred Kr

Ing. Július Fröhlich

Česká numismatická společnost, pobočka Praha
P.O.Box 33, 120 00 Praha
julius.frohlich@gmail.com

Lukáš FUNK

Finding of coins and military artifacts in the ruins of a mill in Tachau region

Nálezy mincí a militarií v zaniklém mlýně na Tachovsku

The Mascha mill is a modern building located in Tachau region nearby Zebraky Village. The end of the mill is dating back to the second half of 20th century. Archaeological excavations from 2008 and 2010 show the situation of the mill ruins and remains of technological system in the building. We have also ceramics dated from 17th to 20th century, two small coins from mid 19th and 20th century, a badge of nazi eagle which was identified like badge of army veterans and plastic artifact with svastika.

Novověký Mášův mlýn ležící na Tachovsku pod obcí Žebráky, zanikl v průběhu druhé poloviny 20. století. Archeologický objev v letech 2008 a 2010 zde odhalil mimo pozůstatků vlastní stavby a zbytků technické výstroje mlýna též keramické zlomky z období 17. až 20. století, dále dvě drobné mince z poloviny 19. až 20. století, čepicový odznak říšské orlice armádních vysloužilců a umělohmotný artefakt se svastikou.

Mgr. Lukáš Funk, Ph.D.

Národní muzeum-Historické muzeum
Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
lukas_funk@nm.cz

Dagmar GROSSMANNOVÁ

Schatzfund aus Hodov (Revision eines Münzfundes aus der Zeit der Jagiellonen in Mähren)

Poklad z Hodova (revize mincovního nálezu z období Jagellonců na Moravě)

Der Beitrag beschäftigt sich mit dem Münzdepot, das in zwei Teilen im 1901 bei der Gemeinde Hodov im südöstlichen Teil der Böhmischo-mährischen Höhe im Bezirk Třebíč [Trebitzsch] entdeckt wurde. Beide Schatzteile wurden unabhängig voneinander beim Baumpflanzensetzen im Wald bei der Gemeinde Rohy gefunden. Der erste Teil war in einem Zinnbehälter gelagert und beinhaltete überwiegend Weißpfennige von Wladislaus II. Jagiello (1471–1516), Anzahl 2504 Stück. Der zweite Schatzteil wurde in einem keramischen Krug mit Teilglasur gelagert. Es handelte sich ebenfalls vorwiegend um Weißpfennige von Wladislaus II. Jagiello, nur mit einer kleinen Beimischung anderer Kleinmünzen, mit Gewicht über 3 kg. Insgesamt beinhaltete das Münzdepot über 5000 Münzen, von denen 2607 Münzen erhalten blieben, die zur Zeit in der Sammlung der Numismatischen Abteilung des Mährischen Landesmuseums gelagert sind.

Príspevek sa venuje mincovnímu depotu, který byl objeven ve dvou částech v roce 1901 u obce Hodov v jihovýchodní části Českomoravské vrchoviny v okrese Třebíč. Obě části pokladu byly nalezeny nezávisle na sobě při sázení lesních stromků v lese u Rohů. První část byla uložena v cínové nádobce a obsahovala převážně bílé

peníze Vladislava II. Jagellonského (1471–1516) v počtu 2504 kusů. Druhá část pokladu byla uložena v keramickém džbánu s částečnou glazurou. Rovněž se jednalo převážně o bílé peníze Vladislava II. Jagellonského pouze s drobnou příměsí jiných drobných mincí o hmotnosti více než 3 kg. Celkem mincovní depot obsahoval přes 5000 mincí, ze kterých se dochovalo 2607 mincí v současné době uložených ve sbírce Numismatického oddělení Moravského zemského muzea.

Mgr. Dagmar Grossmannová, Ph.D.
Moravské zemské muzeum
Historické muzeum Numismatické oddělení
Zelný trh 6 659 37 Brno
dgrossmannova@mzm.cz www.mzm.cz

Johannes HARTNER

Denare aus Aquileia und Bosnien im österreichischen Geldumlauf des 15.–17. Jahrhunderts.

Aquilejské a bosenské denáry v rakouském peněžním oběhu v 15.–17. století

Das Auftreten von mittelalterlichen Münzsorten in Schatzfunden der Neuzeit ist ein bekanntes Phänomen. Neben beispielsweise dem Prager Groschen sind es auch die Denare bzw. Soldi des Patriachats von Aquileia, die in österreichischen Münzfunden bis in die erste Hälfte des 17. Jahrhunderts vorkommen. Der Vortrag soll einen allgemeinen Überblick über die Agleier in den Funden des 15.–17. Jahrhunderts im österreichischen Raum liefern und darauf eingehen welche wirtschaftlichen Faktoren maßgebend waren, dass sich die aquileiischen Denare bis in die erste Hälfte des 17. Jahrhunderts im österreichischen Geldumlauf halten konnten. Ergänzend wird die Fundanalyse auch auf die Denare des bosnischen Titularkönigs Nikolaus Újlaki / Nikola Iločki ausgedehnt, da seine Prägungen das Münzbild der beiden letzten Patriachen von Aquileia zum Vorbild haben – in den Münzfunden treten sie ausschließlich nur in Kombination mit den aquileiischen Prägungen auf. In diesem Zusammenhang wird auch ein interessanter bisher unbekannter Beischlag zu den Münzen des Nikolaus Újlaki vorgestellt, der 2002 während der Renovierungsarbeiten auf der Burg Villach (Kärnten) ans Tageslicht gebracht wurde.

MA Johannes Hartner
Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät
Institut für Numismatik und Geldgeschichte, Franz Klein-Gasse 1, Wien
johannes.hartner@univie.ac.at

Antonio Manuel HENARES SEVILLA

Ungarische Denare von Matthias Corvinus bis Ferdinand I.: Ein neuer Hortfund aus Niederösterreich. Varianten und Metrologie der Denare Ferdinands I. aus der Münzstätte Kremnitz

*Uherské denáry od Matyáše Korvína po Ferdinanda I.: Nový nález z Dolních Rakous.
Varianty a metrologie denárů Ferdinanda I. z kremnické mincovny*

Der neue große Münzfund der 1530er Jahre aus Niederösterreich, der nahezu ausschließlich ungarische Denare enthält, wirft eine Reihe von Fragen auf und bietet viele Möglichkeiten für Analysen. Wegen der großen Zahl von Denaren in dem Schatz wird hier das Thema auf die

etwa 500 Denare Ferdinands I. aus der Münzstätte Kremnitz vom Jahr 1528 fokussiert. Anhand dieser Gruppe werden zwei Fragen behandelt: 1. Wie kann eine aussagekräftige Katalogisierung dieser Münzgruppe aussehen, die sowohl die Untertypen, wie z. B. Wappenformen, als auch Varianten, wie z. B. auffällige Stempelfehler, berücksichtigt? 2. Welche Aussagen erlaubt eine Analyse der Gewichte der vollständigen Münzen, getrennt nach den erwähnten Untertypen? Katalogisierung und Gewichtsanalyse werden vorgestellt und sollen zur Diskussion anregen.

MA Antonio Manuel Henares Sevilla

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät
Institut für Numismatik und Geldgeschichte
Franz Klein-Gasse 1, Wien
a.henares92@gmail.com

Filip HRADIL

Anfänge der numismatischen Sammlung der Universität in Olmütz

Počátky numismatické sbírky olomoucké univerzity

Wie die Karlsuniversität in Prag besaß auch die Universität in Olmütz eine Münz- und Medaillensammlung, welche seit dem Jahre 1814 zu Forschungs- und Studienzwecken diente. Die ursprünglich nur bescheidene, durch die Universitätsbibliothek verwaltete Sammlung wurde in den Jahren 1818–1858 bedeutend um zahlreiche Geschenke und Gaben aus mährischen und schlesischen Münzfunden erweitert, wobei die Geldstücke dem Rektorat vom mährischen Gubernium und später von der Statthaltereie angeboten wurden. Nach der Aufhebung der Universität im Jahre 1860 entwickelte sich die Sammlung kaum und am Anfang des 20. Jahrhunderts wurden deren Teile allmählich den Olmützer Museen überlassen. Der Beitrag wird sich aufgrund der neu entdeckten Archivquellen auf die Rekonstruktion der bisher unbekanntenen Beschaffenheit der numismatischen Sammlung konzentrieren und ihre Geschichte sogar bis ins Jahr 1785 zurückverfolgen, als sich die Münzsammlung zusammen mit einer Wunderkammer im mathematischen Museum der Universität befand.

Počátky numismatické sbírky olomoucké univerzity, obdobně jako v případě Karlovy univerzity v Praze, existovala také při univerzitě v Olomouci sbírka mincí a medailí, která od roku 1814 sloužila k vědeckým a studijním účelům. Z počátku skromná sbírka spravovaná univerzitní knihovnou se v letech 1818–1858 významně rozšiřovala o četné dary a přírůstky z moravských a slezských nálezů mincí, které byly rektorátu nabízeny Moravským guberniem a později místodržitelským úřadem. Po zrušení olomoucké univerzity v roce 1860 se sbírka přestala rozvíjet a na počátku 20. století byly její části postupně předány do olomouckých muzeí.

Díky nově objeveným archivním pramenům se příspěvek zaměří na rekonstrukci dříve neznámé podoby numismatické sbírky, a to až k roku 1785, kdy se sbírka mincí nacházela spolu se souborem kuriozit v univerzitním matematickém muzeu.

PhDr. Filip Hradil

Vlastivědné muzeum v Olomouci
Náměstí Republiky 5
771 73 Olomouc
hradil@vmo.cz

Szymon JELLONEK

The influx of the Roman coins in Wisłoka valley

Príliv římských mincí do údolí řeky Wisłoky (jihovýchodní Polsko)

Wisłoka river located in South of Poland is a tributary of Vistula river. The Roman coins were discovered in at least 16 different places in the valley of this river. The oldest coins that were found in the drainage basin of Wisłoka river are denarii of Tiberius (Jasło, Gorlice) and Caligula (Biecz). These denarii are extremely rare finds in the territory of Poland. Therefore the aggregation in this area is puzzling. Like in other parts of Poland the most significant group of coins are denarii struck in the second century (Szymbark, Pilzno, Nowy Żmigród). The hoard of several hundreds 1st-2nd cent. denarii was discovered in Wojków. Later finds are those of Philip the Arab (single antoninian Zarzecze), Aurelianus, Diocletianus and Maxmianus (Tarnowiec). The 4th cent. is represented by coins of Constantinus (Święcany), Gratianus and Arcadius (both Grabiny). In Żółków late solid of Honorius was discovered. The influx of the Roman coins to the valley of Wisłoka river endured six ages. The issue of the imperial coins shall be connected with the complex and sophisticated cultural situation in the northern Carpathians. Was the drainage basin of Wisłoka river an extraordinary phenomena or the influx of the Roman coins in this area fits to the situation in the region of Little Poland?

MA Szymon Jellonek
sjellonek@gmail.com

Paulina KOCZWARA

Finds of Padan coins in the the Celtic world outside the Cisalpine Gaul.

Nálezy keltských italských drachem z oppid mimo zaalpskou Galii

Padan coins were minted by the Celts and other Cisalpine people from the 4th century BC do the beginning of the 1st century BC. The estimating of the amount of ancient coin production is an extremely difficult task, especially when it comes to the Celtic coins. Although judging by the number of coins hoards from the 2nd and 1st century BC, we can argue that the level of the production of the padan drachms was significantly increasing. From the same period in Cisalpine Gaul came the votive hoards deposited in sanctuaries. Aside of many Padan, Roman, and Greek coins, those deposits contained also a significant amount of coins minted in the Celtic world, especially noric obols and drachms. A similar pattern can be observed also in other important padan sites, especially located nearby important trade routes. In comparison, the amount of Padan drachms found in the sanctuaries or other sites of the rest of the Celtic world is rather little. Aside of the territory of Switzerland, where the presence of the Padan drachms seems to be rather natural since many important trade routes went from Italy through The Alps to Europe, Padan coins were found in few sites in Austria, France, and Germany. There are also single finds from Croatia, Great Britain, and Spain. Those are mostly late issues minted by Veneti and Insubri. The coins usually were found together with other Celtic, Roman or even Greek coins (early Padan drachms probably circulated together with their Massalian prototypes). The aim of this paper is to try to find the answer for the significant disproportion between the pattern of finds of Celtic coins in Cisalpine Gaul and Padan drachms in the Celtic world.

Filip KRÁSNÝ – Petr SCHNEIDER

Der Brakteatenfund von Vrátno (Bez. Mladá Boleslav)
Nález brakteátů z Vrátna (okr. Mladá Boleslav)

Im Jahre 1964 wurde in der Katastralgemeinde Vrátno (Bez. Mladá Boleslav) bei den Bauarbeiten auf dem Grundstück der damaligen Einheitlichen landwirtschaftlichen Genossenschaft (Jednotné zemědělské družstvo) ein Tongefäß mit den mittelalterlichen Münzen und dem silbernen Siegelring entdeckt. Der gesamte Fund ist bis heute im Regionalmuseum Mladá Boleslav (Muzeum Mladobolesavska) aufbewahrt, aber er wurde noch nicht in der Fachliteratur veröffentlicht. Der Münzfund enthielt zehn Brakteaten des böhmischen Königs Přemysl II. Ottokar (1253–1278) und 464 Brakteaten seines Sohns Wenzel II. (1278/1283–1305), also insgesamt 474 Münzen und einige unbestimmbare Fragmente. Die Mehrheit des Fundes (375 Exemplare) bilden drei Münztypen mit der Abbildung einer frontal stehenden Adlerfigur mit dem gekrönten Menschenkopf, sog. Harpyie, deren Typologie im Rahmen dieses Beitrags präzisiert wird. Diese Prägungen sollten die Schlussphase der Brakteatenwährung in Böhmen repräsentieren, infolgedessen durfte der Fund in der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 13. Jahrhunderts verborgen worden sein.

V roce 1964 byla na katastru obce Vrátno (okr. Mladá Boleslav) při stavebních pracích na pozemku tehdejšího Jednotného zemědělského družstva odkryta hliněná nádoba se středověkými mincemi a stříbrným pečetním prstenem. Celý nález je dodnes uložen v Muzeu Mladobolesavska, ale v odborné literatuře nebyl ještě publikován. Mincovní nález obsahoval deset brakteátů českého krále Přemysla II. Otakara (1253–1278) a 464 brakteátů jeho syna Václava II. (1278/1283–1305), tedy dohromady 474 mincí a několik neurčitelných fragmentů. Většinu nálezů (375 exemplářů) tvoří tři mincovní typy s vyobrazením čelně stojící orlí postavy s korunovanou lidskou hlavou, tzv. harpyjí, jejichž typologie se upřesní v rámci tohoto příspěvku. Tyto ražby mají reprezentovat závěrečnou fázi brakteátového období v Čechách, tudíž nález mohl být uložen ve druhé polovině 90. let 13. století.

Mgr. Filip Krásný
Muzeum Mladobolesavska
Hrad 1 - Staroměstské náměstí, Mladá Boleslav 293 01
filip.krasny@muzeum-mb.cz; filip.krasny@seznam.cz

Mgr. Petr Schneider
Národní muzeum-Historické muzeum
Numismatické oddělení
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
petr_schneider@nm.cz; schneider.p@centrum.cz

**Ein Fund der böhmischen Denare aus dem Ende des 10. Jahrhunderts
von Chýšť (Bez. Pardubitz) – ein Vorbericht**

Nález českých denárů z konce 10. století z okolí Chýště (okr. Pardubice) – předběžná zpráva

Die in der Katastralgemeinde Chýšť (Bez. Pardubitz) abgedeckte und am 2. Dezember 2015 dem Ostböhmischen Museum zu Pardubitz abgegebene Münzenfund besteht aus 780 Stück ausschließlich böhmischer, vom Fürsten Boleslaus II. (972–999) im letzten Dezennium des 10. Jahrhunderts in den Münzstätten zu Prag und Wyschehrad geprägter Denare. Sie stellt ein einzigartiges und außerordentlich zahlreiches Muster der böhmischen Münzenproduktion der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts dar. Sehr bedeutend ist das für eine ausführlichere Unterfangung der Tätigkeit des Wyschehrader Prägeortes im angegebenen Zeitraum und zugleich repräsentiert es die Stütze für eine genauere Ortsbestimmung und chronologische Prägeeinreihung von einigen, bisher streitigen Denarentypen und Denarenvarianten. Die Denare aus dem Prager Münzstätte bilden 45 % des Fundkomplexes, die Denare aus dem Wyschehrader Münzstätte 37 %. Denare mit einem unbestimmten Prägungsort (*Cach 1970*, Nr. 226) bilden 10 % des Fundkomplexes. Zwei Fundstücke repräsentieren eine bisher unbekannte Denarvariante vom Typ Hand – Letternkirche.

Die ältesten im Fund von Chýšť repräsentierten Münzen sind Denare vom Ethelreder Typ, die im Prager und Wyschehrader Münzstätten im Verlauf der ersten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts geprägt wurden. Ganz fehlend sind ältere Denartypen, namentlich die Denare vom sog. friesischen Typ. Das bedeutet also, daß der Münzkomplex erst Anfangs der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts zusammengestellt wurde, im Zeitraum, als die Denare vom friesischer Typ nicht mehr in Umlauf waren. Im Fund werden alle grundlegenden Denarvarianten vom Ethelreder Typ aus der Prager Münzstätte repräsentiert, tragend auf den Rückseiten ein stilisiertes Brustbild des Herrschers und neben der Münzstättebezeichnung auch die Namen OMERIZ, NACVB oder MIZLETA. Bei den Wyschehrader Denaren vom Ethelreder Typ fehlen nur die sehr seltenen Denare mit dem Namen NOC auf den Münzenrückseiten, repräsentiert sind jedoch beide Varianten mit dem Namen ZANTA. Die Münzstätte zu Prag und Wyschehrad folgten bei der Denarprägung vom Ethelreder Typ nicht nur denselben Regeln im Rahmen der ikonographischen Auffassung, aber auch der Metrologie der Münzen. Im Fund aus der Umgebung von Chýšť sind die Denare vom Ethelreder Typ aus beiden Münzstätten zu Prag und Wyschehrad mit 480 Stücken inklusive Bruchstücken repräsentiert und bilden 61,5 % der ganzen Münzkomplex.

Einen Bestandteil der Münzkomplex bilden auch zwei Denare vom Ethelreder Typ, derer Emittent mit größter Wahrscheinlichkeit Soběslav Slawnikid war. Der erste davon ist der allgemein bekannte Denar *Cach (1970)*, Nr. 154, die zweite Münze ist ein bisher für ein Falsum vom 19. Jahrhundert gehaltener Denar. Bis heute war er nur aus einer in der Mitte des 19. Jahrhunderts publizierten Zeichnung (*Hanka 1856*, Tab. V/22) bekannt, sowie aus dem einzigen, heute in den Sammlungen des Westböhmischen Museums zu Pilsen deponierten Exemplar ohne Fundumstände. Seine Inschriftenlegenden deuten an, daß der Denar im Prager Münzhaus vom „Münzmeister“ Omeriz geprägt wurde. Das Vorhandensein von zwei Bruchstücken dieses Denars im Fund aus der Umgebung von Chýšť bestätigt also die Echtheit der für ein neuzeitliches Falsum angesehenen Münze und gibt einen neuen Impuls zu einer Diskussion über die inneren politischen Verhältnisse Böhmens vor dem Hinmorden der Slawnikiden im Jahre 995. In dem Fund fehlen Denare vom Ethelreder Typ aus der Melniker Münzstätte mit der Inschriftenlegende ENMA REGINA.

Im Verlauf der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts ist es in beiden Přemislidischen Münzstätten zu Prag und Wyschehrad zu Änderungen in der ikonographischen Münzprägung gekommen. Die Denarprägung von Ethelreder Typ wurde beendet und es trat eine Teilabkehr von den angelsächsischen Mustern ein. Auf den Vorderseiten der nachfolgend geprägten Denartypen bleibt eine schlanke angelsächsische, zwischen dem Pfeil und dem Buchstaben Alpha plazierte Hand, die Verzierung der Rückseiten wechselt jedoch zugunsten der „traditionellen“ böhmischen ikonographischen Symbole – Kirchengiebel und Kreuz. Zugleich ist es auch zu gewissen Änderungen der Münzenmetrologie gekommen. Der Durchmesser von den in beiden Přemislidischen Münzstätten geprägten Denaren wird etwas verkleinert, die Münze ist aber auf einem stärkeren Schrötling geprägt, sie wird robuster und das Durchschnittsgewicht der Denare von den neugeprägten Typen übersteigt das Durchschnittsgewicht der Denare vom vorigen Ethelreder Typ. Eine niedrigere Anzahl der einheimischen sowie der ausländischen Münzenfunde, in denen die Denare von den neuen Typen vertreten sind, bezeugt eine niedrigere Produktion in beiden Münzhäusern gegenüber dem vorherigen Zeitraum.

In der Prager Münzstätte setzte sich im Laufe der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts die gleichläufige Denarprägung mit den Namen der „Münzmeister“ Nacub und Mizleta fort. Auf den Rückseiten der Denare des ersten von den beiden ist der Kirchengiebel mit einer Inschrift DEVS (*Cach 1970*, Nr. 134), oder mit einer Kombination der Buchstaben IĚOEI (*Cach 1970*, Nr. 185) oder OHO (*Cach 1970*, Nr. 135) unterm Giebel plaziert. Auf den Rückseiten der Denare mit dem Namen des „Münzmeisters“ Mizleta ist ein gleichschenklies Kreuz mit einer Dreiergruppe von Ringen und mit drei „Nägeln“ (*Cach 1970*, Nr. 137). Dieselbe Variante stellen die Denare ohne Namenangabe des „Münzmeisters“ auf der Münzenrückseite dar, mit einer Umschrift: PRAGACIV+ITAS (*Cach 1970*, Nr. 1019).

Auch in der Wyschehrader Münzstätte ist es im Laufe der zweiten Hälfte der 90. Jahre des 10. Jahrhunderts zu einer Änderung der Münzenikonographie gekommen. Wahrscheinlich gleichläufig mit der Denarprägung vom Typ Hand – Letternkirche mit einer Inschrift DEVS unterm Giebel im Prager Münzhaus, wurden auf dem Wyschehrad Denare von demselben Typ mit einer Inschrift BOZE (*Cach 1970*, Nr. 142) geprägt. Auch weiterhin galten wahrscheinlich einheitliche Regeln für die ikonographische Münzprägung in beiden Münzstätten. Die bedeutende Unterschiedlichkeit stellt nur eine verschiedene Abbildung des Pfeils neben der Hand auf den Vorderseiten der Wyschehrader Denare dar abweichend von der Abbildung des Pfeils auf den Denaren aus der Prager Münzstätte. Die beiden Weisen der Pfeilabbildung werden in der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts ein charakteristisch ikonographisches Element, reihend die einzelnen Denarentypen und Varianten zur einer oder anderen Münzstätte. Zum Unterschied von den Denaren aus dem Prager Münzstätte verschwanden aus den Rückseiten der im Laufe der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts geprägten Denare die Namen der „Münzmeister“.

Der Denarfund aus der Umgebung von Chýšť erweitert uns deutlich die Anzahl der bisher bekannten Denarvarianten aus Wyschehrad vom Typ Hand – Letternkirche mit verschiedenen Kombinationen der Grapheme unterm Kirchengiebel (*Cach 1970*, Nr. 43; *Cach 1982*, Nr. 1020/1021), bekannt bisher nur aus einer sehr beschränkten Menge von Exemplaren aus öffentlichen und privaten Sammlungen. Im Fund aus der Umgebung von Chýšť ist dieser Denartyp mit 42 Stück in vierzehn Varianten repräsentiert.

Unter die Wyschehrader Prägungen aus der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts können wir dank dem Fund aus der Umgebung von Chýšť auch die Denarvariante vom Typ Hand – Letternkirche zuordnen, bisher unter die Prägungen des Prager Münzstätte eingereiht (*Cach 1970*, Nr. 133). Das Argument ist nicht nur die für das Wyschehrader Münzstätte charakteristische Pfeilform an der Seite der Hand auf den Denarrückseiten dieser Variante, aber auch eine markante Ähnlichkeit der entstellten

Umschriften auf den Münzenrückseiten mit dem Umschriften der Rückseiten der Wyschehrader Denare Cach (1970) Nr. 43, Cach (1982), Nr. 1020/1021. Auch diese Variante vom Typ Hand – Letternkirche (Cach 1970, Nr. 133) war bisher sehr selten. Die Münzkomplex aus Chýšť enthält 22 Denarenstücke dieser Variante.

Die Ungewissheit in der Datierung galt bis zum heutigen Tag bei den Denaren vom Typ Hand – Kreuz Cach (1970), Nr. 226. In ihren Inschriftenlegenden ist weder ein Name des Herrschers noch eine Bezeichnung der Münzstätte angegeben. Zu der erwähnten Ungewissheit trug auch der Umstand bei, daß alle bisher gefundenen Exemplare in den erst nach dem Jahre 1004 in die Erde vergrabenen Münzfundes vertreten waren. Der Fundkomplex aus der Umgebung von Chýšť mit 79 Denarenstücken dieser Variante gibt uns, mindestens in dieser Frage, eine deutlichere Antwort. Die Kombination der Buchstaben IEAH unterm Kirchengiebel stellt ein Symbol des Namen Gottes in der Form des sog. Tetragramms dar und korrespondiert so mit den Inschriften DEVS und BOZE auf den im Laufe der zweiten Hälfte der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts in den Münzstätten zu Prag und Wyschehrad geprägten Denaren von demselben Typ. Auf der Vorderseite eines der Denarexemplare Cach 1970, Nr. 226 vom Fund aus der Umgebung von Chýšť ist außerdem zum ersten Mal der Name des Herausgebers angegeben: BOLEZLAVS+DVX.

Alle erwähnten Tatsachen deuten an, daß es zum Vergraben des Fundes gleichen Ende der 90er Jahre des 10. Jahrhunderts gekommen ist, vielleicht im Zusammenhang mit den politischen Wirren nach dem Tode des Fürsten Boleslaus II. im Februar 999.

Mincovní soubor, odkrytý na katastru obce Chýšť (okr. Pardubice) a odevzdaný 2. prosince 2015 do Východočeského muzea v Pardubicích, sestává ze 780 kusů výlučně českých denárů, ražených českým knížetem Boleslavem II. (972–999) v posledním desetiletí 10. století v mincovnách v Praze a na Vyšehradě. Představuje jedinečný a mimořádně početný vzorek české mincovní produkce 90. let 10. století. Velmi významný je pro podrobnější zachycení činnosti vyšehradské mincovny v uvedeném období a zároveň je oporou pro přesnější určení místa a chronologické zařazení ražby některých, dosud sporných denárových typů a variant. Denáry z pražské mincovny tvoří 45 % nálezového celku, denáry z vyšehradské mincovny 37 %. Denáry s nejistým místem ražby (Cach 1970, č. 226) tvoří 10 % nálezového celku. Dvěma kusy je v nálezů zastoupena dosud neznámá varianta denárů typu ruka – kaplice.

Nejstaršími mincemi zastoupenými v nálezů z Chýště jsou denáry ethelredského typu ražené v pražské a vyšehradské mincovně v průběhu první poloviny 90. let 10. století. Zcela v něm chybí starší denárové typy, zejména denáry tzv. fríského typu. Znamená to tedy, že ke shromáždování mincovního souboru došlo až na počátku 90. let 10. století, v období, kdy již denáry fríského typu nebyly v oběhu. V nálezů jsou zastoupeny všechny základní varianty denárů ethelredského typu z pražské mincovny, nesoucí na rubních stranách stylizované poprsí panovníka a vedle názvu mincovny jména OMERIZ, NACVB nebo MIZLETA. Z vyšehradských denárů ethelredského typu chybí jen velmi vzácné denáry se jménem NOC na rubních stranách mincí, zastoupené jsou však obě varianty se jménem ZANTA. Mincovny v Praze a na Vyšehradě se v rámci ražby denárů ethelredského typu řídily stejnými pravidly v rámci ikonografického pojetí, ale i metrologie mincí. V nálezů z okolí Chýště jsou denáry ethelredského typu z obou pražských mincoven zastoupeny 480 kusy včetně zlomků a tvoří tak 61,5 % celého mincovního souboru.

Součástí mincovního souboru jsou rovněž dva denáry ethelredského typu, jejichž emitentem byl s největší pravděpodobností Soběslav Slavníkovec. Prvním z nich je obecně známý denár Cach (1970) č. 154, druhou mincí je denár, považovaný až dosud za falzum z 19. století. Do dnešních dnů byl znám pouze z kresby uveřejněné v polovině 19. století (Hanka 1856, tab. V/22) a z jediného exempláře, uloženého dnes ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni bez nálezových okolností. Jeho opisové legendy napovídají, že byl denár ražen v pražské mincovně „mincmistrem“ Omerizem. Zastoupení dvou zlomků tohoto denáru v nálezů z okolí Chýště tak potvrzuje pravost mince považované za novodobé falzum a dává nový impuls diskusi o vnitřních politických poměrech v Čechách před vyvražděním Slavníkovců v roce 995. V nálezovém souboru chybí denáry ethelredského typu z mělnické mincovny s opisovou legendou ENMA REGINA.

V průběhu druhé poloviny 90. let 10. století došlo v obou přemyslovských mincovnách, v Praze a na Vyšehradě, ke změnám v ikonografickém pojetí mincí. Byla ukončena ražba denárů ethelredského typu a došlo k částečnému odklonu od anglosaských vzorů. Na lícních stranách následně ražených denárových typů zůstává štíhlá anglosaská ruka, umístěná mezi šíp a písmeno alfa, výzdoba rubních stran se však mění ve prospěch „tradičních“ českých ikonografických symbolů – kaplice a kříže. Zároveň došlo i k jistým změnám metrologie mincí. Průměr denárů, ražených v obou přemyslovských mincovnách se mírně zmenšuje, mince je však ražena na

silnějším střížku, je robustnější a průměrná váha denárů nově ražených typů převyšuje průměrnou váhu denárů předchozího ethelredského typu. Nižší počet domácích i zahraničních mincovních nálezů, ve kterých jsou denáry nových typů zastoupeny, svědčí rovněž o snížení objemu ražby v obou mincovnách oproti předchozímu období.

V pražské mincovně pokračovala v průběhu druhé poloviny 90. let 10. století souběžná ražba denárů se jmény „mincmistrů“ Nacuba a Mizlety. Na rubních stranách denárů prvního z nich je umístěna kaplice s nápisem DEVS (Cach 1970, č. 134), nebo se sestavou písmen IÆOEI (Cach 1970, č. 185) či OHO (Cach 1970, č. 135) pod lomenicí. Na rubních stranách denárů se jménem „mincmistra“ Mizlety je umístěn rovnoramenný kříž s trojicí kroužků a třemi „hřeby“ (Cach 1970, č. 137). Stejnou variantu představují denáry bez uvedení jména „mincmistra“ na rubní straně mincí s opisovou legendou: PRAGACIV+ITAS (Cach 1970, č. 1019).

Také ve vyšehradské mincovně došlo v průběhu druhé poloviny 90. let 10. století ke změně ikonografie mincí. Pravděpodobně souběžně s ražbou denárů typu ruka – kaplice s nápisem DEVS pod lomenicí v pražské mincovně byly na Vyšehradě raženy denáry stejného typu s nápisem BOZE (Cach 1970, č. 142) I nadále pravděpodobně platila jednotná pravidla pro ikonografické pojetí mincí v obou mincovnách. Významnou odlišnost představuje pouze rozdílné pojetí vyobrazení šípů na lících stranách vyšehradských denárů, odlišující se od vyobrazení šípů na denárech z mincovny pražské. Oba způsoby vyobrazení šípů se stávají ve druhé polovině 90. let 10. století charakteristickým ikonografickým prvkem, řadícím jednotlivé denárové typy a varianty do jednotlivých mincoven. Na rozdíl od denárů z pražské mincovny zmizela z rubních stran denárů ražených v průběhu druhé poloviny 90. let 10. století na Vyšehradě jména „mincmistrů“.

Denárový nález z okolí Chýště nám výrazně rozšiřuje počet dosud známých variant vyšehradských denárů typu ruka – kaplice s různými sestavami grafémů pod lomenicí (Cach 1970, č. 43; Cach 1982, č. 1020/1021), známých dosud jen z velmi omezeného počtu exemplářů z veřejných a soukromých sbírek. V nálezu z okolí Chýště je tento typ denárů zastoupen 42 kusy ve čtrnácti variantách.

Mezi vyšehradské ražby z druhé poloviny 90. let 10. století můžeme díky nálezu z okolí Chýště zařadit rovněž variantu denárů typu ruka – kaplice, řazenou dosud mezi ražby pražské mincovny (Cach 1970, č. 133). Důvodem je nejen pro vyšehradskou mincovnu charakteristický tvar šípů po straně ruky na rubních stranách denárů této varianty, ale i výrazná podobnost zkomolených opisových legend na rubních stranách mincí s opisovými legendami rubních stran vyšehradských denárů Cach (1970), č. 43, Cach (1982), č. 1020/1021. I tato varianta denárů typu ruka – kaplice (Cach 1970, č. 133) byla dosud velice vzácná. Mincovní soubor z Chýště obsahuje 22 kusů denárů této varianty.

Nejistota v datování platila až do dnešních dnů u denárů typu ruka – kříž Cach (1970), č. 226. V jejich opisových legendách není uvedeno jméno panovníka ani název mincovny. Ke zmíněné nejistotě přispěla i okolnost, že všechny až dosud nalezené exempláře byly zastoupeny v nálezových souborech, ukrytých do země až po roce 1004. Nálezový soubor z okolí Chýště, se zastoupením 79 kusů denárů této varianty nám dává, alespoň v této otázce, jednoznačnější odpověď. Sestava písmen IEAH pod lomenicí představuje symbol jména božítého ve formě tzv. tetragramu a koresponduje tak s nápisy DEVS a BOZE na denárech téhož typu, ražených v průběhu druhé poloviny 90. let 10. století v mincovnách v Praze a na Vyšehradě. Na lící straně jednoho z exemplářů denáru Cach 1970, č. 226 z nálezů z okolí Chýště je navíc poprvé uvedeno jméno vydavatele: BOLEZLAVS+DVX. Všechny uvedené skutečnosti napovídají, že k ukrytí denárového souboru došlo na samotném konci 90 let 10 století, snad v souvislosti s politickými zmatky po smrti knížete.

PhDr. Jiří Lukas
Brdčikova 1919, 155 00 Praha 5
jlukas@volny.cz

Ellen MacDOUGALL

Explaining the hiatus: an analysis of the decline in the use of foreign peoples on Julio-Claudian coinage *Vysvětlení hiátu: rozbor příčin úpadku v používání ražeb julio-klaudijské dynastie ze strany cizinců*

Ellen MacDougall
School of Classics, University of St Andrews, UK.
St Andrews, UK.
em445@st-andrews.ac.uk

Dorota MALARCZYK

ʿAbbāsid dirhams from the mint of al-ʿAbbāsiyyah *Dirhamy Abbāsovců z mincovny al-ʿAbbāsiyyah v Egyptě*

The mint of al-ʿAbbāsiyyah (near Qayrawan, North Africa) is emerged as one of the most productive mints in early ʿAbbāsid period. The ʿAbbāsid dirhams production at al-ʿAbbāsiyyah began probably around 142 AH (AD 759/760) during the reign of the Caliph al-Mansur and the dirhams were struck regularly until 176 AH (AD 792/793). Unfortunately, the mint name and the year of issue are very often indecipherable and the most likely attribution is based on the governor's name and additional characters put in the reverse field, and some typological features characteristic of the coinage of this mint.

dr Dorota Malarczyk
Gabinet Numizmatyczny
Muzeum Narodowe w Krakowie
31-109 Kraków
Ul. J. Piłsudskiego 12
dmalarczyk@muzeum.krakow.pl

Mariusz MIELCZAREK

Rhodian coins and amphoras. An example of the Northern Black Sea area *Rodyjskie monety i amfory. Na przykładzie północnego wybrzeża Morza Czarnego*

prof. Dr hab. Mariusz Mielczarek
Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
Ul. Tylna 1, 90-364 Łódź, Polska
mielczmar@o2.pl

Pavel MILEJSKI

Finds of Prague groschen of Vladislaus II Jagiellon from Silesia *Znalezidska groszy praskich Władysława II Jagiellończyka ze Śląska*

Prague groschen, as the most complete exemplification of the large-size double-sided silver coin, circulated in whole Central and Eastern Europe, competing only with Teutonic shillings in Prussia, in the East with dirhems of the Golden Horde and in the West with Meissen groschen. In Silesia these coins appear in 1307 (1309) and from 1310 they flow to this area with a wide stream. In this land they circulated parallel to local large size coinage – Silesian *kwartniks*, which were replaced by Bohemian coins in the end of the 1320s.

After the increased production of these coins at the time of Wenceslaus IV (1378–1415), during the Hussite wars (1419–1436), groschen-type coinage in Bohemia was practically stopped. It was only in 1469, when King George of Poděbrady (1458–1471) conducted a monetary reform and restored the regular striking of Prague groschen intended as equal to these of Charles IV (1346–1378). This not resulted in a revival of the groschen export to the North, though. From the area of 15th century Silesia we know very few finds of Prague

groschen of Vladislaus II Jagiellon (1471–1516). We have only six hoards containing Prague groschen of Vladislaus II and, what is interesting, no single finds of these coins were reported from the area of Silesia. In the mentioned hoards the coins in question occur with the addition of other denominations, but there are also homogeneous finds. The hoards containing Prague groschen of Vladislaus II are: a) Dębrznik (Kamienna Góra county) – over 500 pieces; b) Grodziec (Złotoryja county) – 217; c) Mosty (Żagań county) – 120; d) Osieczów (Bolesławiec county) – 60; e) Ruszów (Zgorzelec county) – at least 30; f) Strzeleczyki (Krapkowice county) – 60. In our discussion we will primarily focus on Prague groschen from the Osieczów hoard where, besides coins of Vladislaus II, there were also 15 groschen of Ferdinand I (1526–1564). Next, to a lesser extent, coins from the hoards from Dębrznik and Grodziec will be considered. We will compare features of all coins: their diameters, weights and typology, and we will show coins that accompanied them in the finds. What is interesting is that the three hoards being the main subject of our discussion, are big finds - two of them contain around 500 coins and the third one over 5000. The purpose will be a comparison of weights of all groschen of Vladislaus II, a statistic analysis of groschen types and defining the role of Prague groschen in the area where the coins were buried.

Grosz praski jako najpełniejsza egzemplifikacja grubej dwustronnej srebrnej monety grubej obiegał całą Europę Środkowowschodnią rywalizując jedynie w Prusach z szelągami krzyżackimi, na wschodzie z dirhemami Złotej Ordy, a na zachodzie z groszami miśnieńskimi. Na Śląsku monety te pojawiają się już w 1307 (1309) roku, a od 1310 roku napływają na ten teren szerokim strumieniem. W krainie tej obiegały równoległe z lokalną monetą grubą - kwartnikami śląskimi, które zostały wyparte przez monetę czeską pod koniec 3. dekady XIV wieku.

Po wzmożonej produkcji groszy za czasów Wacława IV (1378–1419), podczas wojen husyckich (1419–1436) praktycznie zaprzestano bicia grubej monety. Dopiero w 1469 roku Jerzy z Podiebradu (1458–1471) przeprowadził reformę monetarną, która przywróciła regularne bicie groszy praskich, które w założeniu miały nawiązywać do standardów z czasów Karola IV (1346–1378). Nie spowodowało to jednak wznowienia eksportu tych monet na północ. Z terenu XV-wiecznego Śląska znamy bardzo mało znalezisk groszy praskich Władysława II Jagiellończyka (1471–1516). Dysponujemy jedynie sześcioma skarbami, w których występują, co ciekawe nie odnotowaliśmy żadnych znalezisk pojedynczych tych. We wspomnianych znaleziskach gromadnych interesujące nas monety występują zazwyczaj z domieszką innych nominalów, ale są również depozyty homogeniczne. Skarby zawierające grosze praskie Władysława II to: a) Dębrznik (pow. kamiennogórski) – ponad 500; b) Grodziec (pow. złotoryjski) – 217; c) Mosty (pow. żagański) – 120; d) Osieczów – 60 (pow. bolesławiecki); e) Ruszów (pow. zgorzelecki) - przynajmniej 30; f) Strzeleczyki (pow. krapkowicki) – 60. W naszych rozważaniach skupimy się przede wszystkim na groszach praskich ze skarbu z Osieczowa, gdzie prócz monet Władysława II wystąpiło również 15 groszy Ferdynanda I (1526–1564), oraz w mniejszym stopniu na monetach ze skarbów z Dębrznika i Grodziec. Porównamy między sobą metrologię wszystkich monet – średnicę i wagę – typologię, a także zaprezentujemy, z jakimi monetami szerokie grosze czeskie współwystępowały w tych znaleziskach. Ciekawe jest, że wszystkie trzy skarby, które będą głównym tematem naszych rozważań są dużymi znaleziskami gromadnymi, z których dwa zawierają ok. 500 monet, a trzeci ponad 5000. Celem będzie porównanie wag wszystkich groszy Władysława II, statystyka typów groszy oraz określenie roli, jaką grosz praski mógł pełnić na terenie, na którym zdeponowano monety.

mgr Pavel Milejski

Institut Archaeologii Uniwersytetu Wrocławskiego

Szewska 48, Wrocław

milord93@gmail.com

A parcel of the hoard of Teutonic bracteates from the neighborhood of Opava

Część skarbu brakteatów krzyżackich spod Opawy

The beginning of hohlpfennig coinage started a new era in monetary history. Coins of this type circulated within present borders of Poland in 13.–14. century, and locally even longer. Hohlpfennigs are silver bracteates, small in module, with a flat or concave rim and a convex, torus-like ring which makes them similar to buttons. However, hohlpfennigs from Polish finds have not been monographed yet. Military conflicts taking place in the first half of the 20th century and changes of borders made the majority of old collections have been scattered, both these of museums and private ones. In spite of this, large parts of the most important hoards, discovered in the 19th and in the beginning of the 20th century (i.a. Brzegi, Wieleń, Radzanowo) were happily preserved in museums. By obtaining grant from the National Science Centre¹, research group under the direction of Borys Paszkiewicz was established, which is trying to analyze this specific class of coins and explain its phenomenon. The research aim of the group is a catalogue of dies of the hohlpfennigs from museums and private collections. We hope that our methods can serve as an example to solve similar problems in other countries.

During the first year of the project over 4 thousand coins have been developed, primarily with images of a cross and a knight holding a pennant. Among them we can distinguish a parcel of a hoard of Teutonic bracteates, which was uncovered most likely in the spring of 2016 in the area of Opava. 61 coins were delivered to research, which according to the typology created by Paszkiewicz, were assigned to the type T18² – *Greek cross III*. Most of bracteates have been assigned to variant T18.2 (25 specimens), the next in terms of number is variant T18.3 (21 specimens), next T18.5 (8 specimens) and T18.6 (7 specimens). These little bracteate pfennigs which diameter is usually not greater than 15.5 mm and weight ranges from 0.16g to 0.45g, were characterized by a Greek cross or a cross patée with split ends of arms, filling the whole field of the coin. Because of vague differences we may have problems with assignment of the certain specimen to the specific variant, while analyzing this type of coins. This resulted in frequent mistakes or hesitation in finding analogies, what implied lack of a clear assignment and frequent usage of notes – ‘similar to’, ‘variation of’ etc.³ Judging from the delivered coins, the Opava hoard was hidden between the years 1416–1460. The hoard found in the area of Opava can have two possible origins – coins were deposited either after the war of 1433 when the Polish army, supported by Czech hussites, invaded Teutonic Prussia, or the hoard can be related with Silesian and Czech mercenaries taking part in the Thirteen Years’ war in Prussia (1454–1466), what would be well correlated with the chronology of such type of bracteates.

Wprowadzenie do obiegu brakteatów guzickowych zapoczątkowało nową epokę w dziejach pieniądza. Tego typu monety obiegały na terenie całej Polski w jej obecnych granicach w XIII–XIV wieku, a miejscowo dłużej. Charakteryzowały się niewielką średnicą, kołnierzem oraz wypukłym dookólnym wałem, który upodobnia srebrne blaszki do guzików. Do tej pory jednak brak pełnego opracowania monet tego typu pochodzących z polskich znalezisk. Konflikty zbrojne w I. połowie XX wieku oraz zmiany granic sprawiły, że większość dawnych zbiorów zarówno muzealnych, jak i prywatnych, zostało rozproszonych. Mimo to w dalszym ciągu dysponujemy dużymi fragmentami kilku najważniejszych znalezisk gromadnych odkrytych w XIX i na początku XX wieku

¹ Research program title *Corpus polskich brakteatów guzickowych (połowa XIII – początek XV wieku)*, no DEC-2014/15/B/HS3/02196.

² B. Paszkiewicz, *Brakteaty – pieniądz średniowiecznych Prus*, Wrocław 2009.

³ Ibidem, s. 280.

(m.in. Brzegi, Wielen czy Radzanowo). Dzięki uzyskaniu dofinansowania z Narodowego Centrum Nauki⁴, powstała grupa badawcza pod kierunkiem prof. Borysa Paszkiewicza, która podejmuje próbę analizy tej specyficznej grupy monet i wyjaśnienia ich fenomenu. Celem badawczym jest utworzenie katalogu stempli brakteatów guziczkowych ze zbiorów muzealnych i prywatnych, a metodyka prac może posłużyć za przykład w rozwiązywaniu podobnych problemów w innych krajach.

Podczas pierwszego roku trwania projektu opracowano ponad 4 tysiące monet, przede wszystkim z wyobrażeniami krzyża oraz rycerza trzymającego proporzec. Wśród nich możemy wyróżnić część skarbu brakteatów krzyżackich, który ujawniony został najprawdopodobniej wiosną 2016 roku w okolicach Opawy. Do badań dostarczonych zostało 61 monet, które w utworzonej przez Borysa Paszkiewicza typologii brakteatów pruskich przyporządkowane zostały do typu T18⁵ – krzyż grecki III. Najwięcej brakteatów przyporządkowano do odmiany 18.2 (25 egzemplarze), kolejna pod względem liczebności odmiana to 18.3 (21 egzemplarzy), następnie 18.5 (8 egzemplarzy) i 18.6 (7 egzemplarzy). Te drobne fenigi brakteatowe, których średnica nie przekracza z reguły 15,5 mm a ciężar waha się od 0,16 g do 0,45 g, charakteryzowały się krzyżem greckim lub kawalerskim z rozszczepionymi końcami ramion, wypełniającym całe pole monety. Poprzez niewyraźne różnice analizując ten typ monet możemy mieć problemy z przyporządkowaniem danego egzemplarza do konkretnej odmiany. Powoduje to częste pomyłki lub niepewność w dopasowaniu, co implikowało brak jednoznacznego przypisania i częste używanie dopisków – podobny do, odmiana etc.⁶ Na bazie dostarczonych monet możemy określić chronologię skarbu na lata 1416–1460. Skarb odnaleziony w okolicach Opawy może mieć dwie prawdopodobne genezy – monety zostały zdeponowane po wojnie z 1433 roku, kiedy to polska armia z czeskimi, husyckimi posiłkami ruszyła do Prus lub może być powiązane z udziałem śląskich i czeskich najemników w wojnie trzynastoletniej w Prusach (1454–1466), co dobrze korelowałoby z chronologią tego typu brakteatów.

mgr Pavel Milejski

Institut Archaeologii Uniwersytetu Wrocławskiego
Szewska 48, Wrocław
milord93@gmail.com

Lukasz Sroka

Institut Archaeologii Uniwersytetu Wrocławskiego
Szewska 48, Wrocław
kitaluk@wp.pl

mgr Rokšana Wawrzczak

Institut Archaeologii Uniwersytetu Wrocławskiego
Szewska 48, Wrocław
roksaw@wp.pl

Jiří MILITKÝ

**Das Depot Deutsch Jahrdorf (1855) – die Rekonstruktion des Inhalts
und seine neue Bearbeitung**

Depot Deutsch Jahrdorf (1855) – rekonstrukce obsahu a jeho nové zpracování

Das Depot wurde in der Katastralgemeinde der Gemeinde Deutsch Jahrdorf (PB Neusiedl am See, Burgenland) entdeckt. Zu dem Fund des Depots kam es im Mai 1855, der genaue Ort ist unbekannt - es war irgendwo in der Gegend der Gemeinde. Die Münzen waren in einem keramischen Gefäß aufbewahrt, welches leider nicht erhalten ist. In den ursprünglichen Berichten spricht man von 127 Münzen, welche aber mit Sicherheit keine kompletter Fundkomplex waren, was auch die Gesamtzahl der 166 erhaltenen Münzstücke belegt. Die Rekonstruktion des Fundinhalts stellt allerdings eine sehr komplizierte Aufgabe dar.

⁴ Program badań naukowych pt. *Corpus polskich brakteatów guziczkowych (połowa XIII – początek XV wieku, nr DEC-2014/15/B/HS3/02196.*

⁵ B. Paszkiewicz, *Brakteaty – pieniądz średniowiecznych Prus, Wrocław 2009.*

⁶ *Ibidem*, s. 280.

Das Depot beinhaltet die Preßburger Münzen der Boier, welche irgendwann in der Zeitspanne zwischen den 60. und 40. Jahren des 1. Jahrhunderts vor Christus geprägt wurden. Dieser Hort umfasst bis unlängst als einziger außer den Silbernominale auch 31 Goldmünzen - Statere, Drittel- und Achtelstatere und zwar einschließlich der Typen mit den Umschriften BIATEC und BIAT. Der goldene Bestandteil dieses Hortes repräsentiert das jüngste Horizont der Produktion von Münzen der Boier und ist sehr wichtig für das Verstehen der ganzen Schlussphase der Oppida der Boier. Die Silbernominale repräsentieren 134 Hexadrachmen vom Typ Biatec mit den Umschriften AINORIX, BIATEC, BVSSVMARVS, BVSU, COBROVOMARVS, COISA, COVIOMARVS, DEVIL, EVOIVRIX, IANTVMARVS, NONNOS, TITTO. Diese Münzen werfen durch 24 Typen repräsentiert und stellen eine der umfangreichsten Gruppen der Prägungen vom Typ Biatec dar.

Depot byl objeven na katastrálním území obce Deutsch Jahrndorf (PB Neusiedl am See, Burgenland). K nálezu depotu došlo v roce v květnu 1855, přesné místo nálezu pokladu není známo – leží někde v okolí obce. Mince byly uloženy v keramické nádobě, která se bohužel nedochovala. Původní zprávy mluví o 127 mincích, které však s jistotou nebyly kompletním celkem, což dokládá i celkový počet 166 dochovaných kusů. Rekonstrukce obsahu nálezů je ovšem značně komplikovaná.

Obsahem depotu jsou bratislavské bójské mince ražené v průběhu 60. až 40. let 1. století před Kristem. Tento poklad až do nedávné doby jako jediný obsahoval kromě stříbrných nominálů také 31 zlatých mincí - statéry, 1/3statérů a 1/8statérů a to včetně typů s nápisy BIATEC a BIAT. Zlatá složka tohoto pokladu reprezentuje nejmladší horizont produkce bójských mincí a je důležitá pro pochopení celého závěrečného období bójských oppid. Stříbrné nominály reprezentuje 134 hexadrachem typu Biatec s nápisy AINORIX, BIATEC, BVSSVMARVS, BVSU, COBROVOMARVS, COISA, COVIOMARVS, DEVIL, EVOIVRIX, IANTVMARVS, NONNOS, TITTO. Tyto mince jsou reprezentovány 24 typy a představují jeden z nejrozsáhlejších souborů ražeb typu Biatec.

PhDr. Jiří Militký, Ph.D.
Centrum medievistických studií
Jilská 1, 110 00 Praha 1

Archeologický ústav AVČR, v.v.i., Praha
Letenská 4
118 01 Praha 1

Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické odd.
Vinohradská 1
110 00 Praha 1
militky.jiri@seznam.cz

Vlastimil NOVÁK

Copy or forgery? Two Moravian cases. *Kopie nebo falza mincí? Dva moravské případy*

There are some Islamic coins in hoards discovered in the territory of the Czech Republic which do not come from the original mints that they copy. Because of various reasons, some of them do not focus on affecting the coins in circulation via their form and precious metal content (copies of the Samanid prototypes produced by the Volga Bulgars and detected in the Popůvky hoard). Other pieces evidently parasitize the demand for a particular sort of coins in circulation (forgery of the Ottoman sultani from Vrchoslavice).

V nálezích islámských mincí na území ČR nacházíme exempláře, které nepocházejí z původních mincoven, jež napodobují. Některé z různých důvodů svou formou a obsahem kovu nechtějí poškozovat oběživo (nápodoby

sámánovských prototypů z dílen povolžských Bulghárů v nálezů z Popůvek), jiné pak jasně chtějí svou vnější podobou i sníženým obsahem drahého kovu parazitovat na poptávce po určitém druhu oběživa (falzum osmanského sultání z Vrchoslavic).

PhDr. Vlastimil Novák, Ph.D.

Národní muzeum-Náprstkovo muzeum

Betlémské nám. 1

110 00 Praha 1

vpnovak@seznam.cz

Borys PASZKIEWICZ

Silesian coinage during the Jagiellonian period

Mennictwo śląskie doby jagiellońskiej

Among many matters related to the period of the Jagiellonian rule in Silesia – short (1490–1526) but extremely rich in monetary events – I choose to discuss coinage of Prince Sigismund, brother of King Wladislaus II and the future king of Poland. White groschen struck for him as for the Duke of Głogów (1499–1508), are widely known. However, there is also written evidence of minting hellers in Koźuchów i Głogów under his rule, and there are good reasons to guess that also in Opava, where he was a duke as well (1501–1511), hellers were struck too. The existing literature tried to identify only hellers of Głogów, which, however, actually turned out to be pennies struck in Cracow by King Wenceslas II of Bohemia (1300–1305). During the hundred years since the last monograph of Silesian coinage was published, new materials – first of all, coin finds – were revealed which allow us to determine Sigismund’s hellers with more certainty

Z wielu zagadnień związanych z niezwykle bogatym w wydarzenia monetarne, choć krótkim okresem panowania Jagiellonów na Śląsku (1490–1526), wybiorę do omówienia mennictwo królewicza Zygmunta, brata króla Władysława II i przyszłego króla Polski. Powszechnie znane są białe grosze Zygmunta jako księcia głogowskiego (1499–1508). Z przekazów pisemnych wynika jednak, że pod jego rządami bito również halerze w Koźuchowie i Głogowie, a są podstawy do domysłu, że także w Opawie, gdzie też był księciem (1501–1511). Dotychczasowa literatura próbowała identyfikować jedynie halerze głogowskie, które jednak okazały się w rzeczywistości denarami bitymi w Krakowie przez króla Wacława II czeskiego (1300–1305). W ciągu stu lat od ostatniej monografii mennictwa śląskiego ujawnione zostały jednak nowe materiały – przede wszystkim znaleziska – które umożliwiają skuteczniejszą identyfikację tych monet.

Prof. dr hab. Borys Paszkiewicz

Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii

Pałac Matuschków, ul. Szewska 48

PL 50-139 Wrocław, Polska

borys.pasziewicz@poczta.fm

Robert PIENKOWSKI

Gloryfikacja panującego i dynastii piastowskiej na monetach i medalach księcia Jerzego Wilhelma († 1675) oraz jemu poświęconych

Glorifikace knížete Jiřího Viléma († 1675) a dynastie Piastovců na mincích a medailích

Gloryfikacja Jerzego Wilhelma († 1675) i dynastii piastowskiej na monetach i medalach Jerzy Wilhelm przejął samodzielne rządy nad księstwem legnicko-brzesko-wołowskim 14 marca 1675 r., ale już 21 listopada 1675 r. niespodziewanie zmarł. W okresie niecałych dziewięciu miesięcy jego władzy wyemitowano wyłącznie monety obiegowe. Poświęcone mu nieobiegowe monety pośmiertne i medale wybito dopiero na zamówienie jego matki Ludwiki na przełomie 1675 i 1676 r. Monety obiegowe Jerzego Wilhelma ukazują jego starannie wymodelowaną podobiznę, zawierają oficjalną tytulaturę, a na rewersie herb piastowskiej dynastii. Nie wykluczając walorów prestiżowych emitowane były z pobudek ekonomicznych. Wkrótce zaczęły pełnić też również pamiątkę po zgasłej dynastii. Nieobiegowe monety pośmiertne i medale wybite w ciągu kilku miesięcy po śmierci Jerzego Wilhelma ukazują na rewersach wielowierszowe legendy o charakterze genealogicznym i kommemoratywnym. Kolejna grupa medali mających upamiętniać pamięć zmarłego powstała nieco później, ok. 1676-1678 r. Również one na awersie ukazują popiersie Jerzego Wilhelma, a na rewersie m.in. popiersie jego matki Ludwiki oraz rozmaite sceny alegoryczne. Śmierć Jerzego Wilhelma została upamiętniona na wiele sposobów. Powstały różnorodne dzieła upamiętniające i gloryfikujące zmarłego księcia, a w jego osobie i całą dynastię piastowską. Niewątpliwie najbardziej efektowną formą apoteozy dynastii Piastów było legnickie Monumentum Pyasteum. Jednak to monety Jerzego Wilhelma oraz jemu poświęcone nieobiegowe monety pośmiertne i medale miały nieporównywalnie szerszy zasięg oddziaływania. Zachowane w dużej ilości zbiorów publicznych i prywatnych, rzec można wręcz pospolite, mimo upływu 340 lat od śmierci Jerzego Wilhelma dowodzą świadomego traktowania ich jako numizmatyczne epitafium Piastów, które należy pieczołowicie zachować jako cenną pamiątkę po Jerzym Wilhelmie, ale i po dynastii piastowskiej.

Jiří Vilém převzal samostatnou vládu nad lehnicko-břežsko-volovským knížectvím 14. března 1675, ale již 21. listopadu 1675 neočekávaně zemřel. Během necelých devíti měsíců jeho vlády byly raženy výlučně oběžné mince. Posmrtné neoběžné, pamětní mince a medaile byly raženy až na přelomu let 1675/1676 na objednávku jeho matky Luisy. Oběžné mince Jiřího Viléma nesou jeho pečlivě ztvárněnou podobu, obsahují oficiální titulaturu a na reversu mají znak piastovské dynastie. Ač nevyklučujeme jejich ražbu z prestižních důvodů, převládaly spíše důvody ekonomické. Zakrátko však začaly plnit roli upomínky na vymřelou dynastii. Posmrtné pamětní mince a medaile, vyražené již po několika měsících od smrti Jiřího Viléma, nesou na reversu několikařádkové nápisy s genealogickým a upomínkovým smyslem. Další skupina medailí, které měla připomínat památku zemřelého, vznikla o něco později, asi v letech 1676–1678. Na aversu nesou opět poprsí Jiřího Viléma a na reversu mimo jiné poprsí jeho matky Luisy, resp. rozličné alegorické scény. Úmrtí Jiřího Viléma bylo připomínáno různými způsoby. Vznikla rozmanitá díla oslavující zemřelého knížete a v jeho osobě i celou dynastii Piastovců. Bezpochyby nejvýraznější formou apoteózy piastovské dynastie bylo lehnické Monumentum Pyasteum. Ovšem mince Jiřího Viléma a jeho posmrtné ražby měly daleko širší dosah. Jsou dochovány v mnoha veřejných a soukromých sbírkách. Lze tedy říci, že i po 340 letech od jeho smrti představují cílevědomě pěstovaný numismatický odkaz Piastovců. Je zapotřebí ho pečlivě chránit jako cennou památku na Jiřího Viléma a dynastii Piastovců.

Mgr Robert Pieńkowski

ul. Czajkowskiego 63a/1, 51-171 Wrocław
rp1@op.pl

Luboš POLANSKÝ

Coins of the 10th and 11th centuries and a unique thick white coin of Louis I Jagiellon found at the Libice hillfort

Mince 10. a 11. století a unikátní tlustý bílý peníz Ludvíka Jagellonského nalezené na hradišti Libice

Since 2009, official archaeological surface examinations of the acropolis of the Libice hillfort have been going on using metal detectors. Some 14 deniers and their fragments were found in seven sectors. Among 11 Bohemian issues, five of them were struck under Boleslaus II (972–999), another five ones under Břetislav I (1037–1055) and one coin was produced under Spytihněv II (1055–1061). Two deniers with their corruptive marginal legends belong to the Bavarian-Swabian issues, the first of them is an imitative piece very likely and the second one is a contemporary forgery. The last coin of that period found in Libice is represented by the Byzantine miliaresion struck under Basil II (976–1025) in Constantinopolis in 977–989. These coins correspond to five older finds from the acropolis: deniers produced under Boleslaus I, Boleslaus II and Henry I of Bavaria, one imitation and one contemporary forgery from the Bavarian-Swabian group. There is also a connection with four finds from the hillfort surroundings where the following coins were discovered: deniers of Boleslaus II, one denier of the Otto-Adelheid type, one denier of Henry I of Bavaria and one gold Byzantine histamenon of John I Tzimiskes.

Also two Roman coins and 98 coins of the grossi and thaler periods, plus two counting jetons and one unattributable tag were found during the metal detecting activities. In connection with these 117 coins discovered there, there is an interesting chronological hiatus of the early medieval denier struck under Spytihněv II (1055–1061) and the following initial High Middle Ages grossi produced under Wenceslas II after 1300. There is one unique coin in the whole group – a thick white coin of Louis I Jagiellon (1516–1526) struck with two dies combining a white coin and an unknown variety of a heller. It is the very first documented thick coin of that ruler.

Od roku 2009 probíhá oficiální archeologický povrchový průzkum akropole hradiště Libice za pomoci detektorů. V sedmi sezónách se podařilo objevit 14 mincí denárového období či jejich zlomků. Z 11 českých ražeb připadá pět na denáry knížete Boleslava II. (972–999), pět na Břetislava I. (1037–1055), jedna na Spytihněva II. (1055–1061). Dva denáry se zkorumpovanými opisy patří do okruhu denárů bavorsko-švábských, první je pravděpodobně imitativní ražba, druhý soudobé falsum. Poslední mincí tohoto období nalezenou v rámci těchto průzkumů na Libici je byzantský miliaresion Basilea II. (976–1025) ražený v letech 977–989 v Konstantinopoli. Tyto mince korespondují se staršími pěti nálezy z akropole, při kterých byly objeveny denáry Boleslava I., Boleslava II., Jindřicha I. Bavorského, imitace a soudobé falsum z bavorsko-švábského okruhu a se čtyřmi nálezy z blízkého okolí hradiště, při kterých byly nalezeny depot mincí Boleslava II., oto-adlétský denár, denár Jindřicha I. Bavorského a byzantský zlatý histamenon Jana I. Cimiska.

V rámci těchto detektorových průzkumů byly nalezeny také 2 římské mince a 98 ražeb grošového a tolarového období, dva početní peníze a jedna blíž neurčitelná známka. V souvislosti s nálezy těchto 117 ražeb je zajímavý především chronologický hiát mezi poslední raně středověkou denárovou ražbou Spytihněva II. (1055–1061) a následujícími prvními vrcholně středověkými ražbami grošového období Václava II. raženými až po roce 1300. Mezi objevenými ražbami vyniká nález unikátního tlustého peníze Ludvíka I. Jagellonského (1516–1526), jež byl vyražen kombinací razidel bílého peníze a dosud neznámé varianty halěře. Jedná se o vůbec první známou samostatnou tlustou ražbu tohoto panovníka.

PhDr. Luboš Polanský

Národní muzeum-Historické muzeum

Numismatické oddělení

Vinohradská 1, 110 00 Praha 1

lubos_polansky@nm.cz

Marcin RUDNICKI

**Findings of Roman Republican coins from the Iron Age central place
at Gąski-Wierzbiczany (Central Poland)**

*Znaleziska monet Republiki Rzymskiej z miejsca centralnego z epoki żelaza w miejscowości
Gąski-Wierzbiczany (Polska Środkowa)*

Mgr Marcin Rudnicki

Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa / PL
rudnis@yahoo.com; rudnisie@wp.pl

Emilia SMAGUR

The secondary use of Roman coins in Asia. The concept of "object biography"
Sekundární použití římských mincí v Asii. Koncept "biografie materiálních objektů"

The objective of this paper is to present some preliminary ideas and remarks on the use of Roman coins in Asia, with a special reference to the Central and South Asia, as well as China. I will try to shed some new light on this phenomenon from the perspective of object biography.

Through several case studies I will demonstrate how coins, as material objects provide an insights into cultural values and the agency of humans and objects. This paper focuses on a secondary context of the use of coins in Asia, regarded as a stage in its live and a part of its biography. I will focus on some examples, that reveals the function of coins beyond that of economic value. Since coins were used in more diverse ways than their primary purpose, the object biography paradigm is the most interesting approach to the topic. I will also demonstrate how it can be used in the interpretation of the broader context, which is the perception of Roman objects by the inhabitants of Asia.

mgr Emilia Smagur

Department of History
Jagiellonian University
Krakow, Poland
emilia.smagur@gmail.com

Tomáš SMĚLÝ

CEFNVA , ACEFNVA, CIECINV, CIECIV, CICNV.

**Einige Bemerkungen zur Chronologie und Ikonographie der Drittelstatere vom Typ
Athéne Alkidemos und der Drachmen vom Typ Minerva / Athéne
und Minerva / Pferd-Protome**

CEFNVA , ACEFNVA, CIECINV, CIECIV, CICNV.

*Několik poznámek k chronologii a ikonografii třetin statéru typu Athéna Alkidemos a drachem
typu Minerva / Athéna a Minerva / protoma koně*

Eine außerordentliche Rolle in der Diskussion über das Alter der ältesten Goldmünzen vom Typ Athene Alkidemos spielten die Silberdrachmen mit dem Aversbild des „Minerva-Kopfes“. Das Bindeglied zwischen beiden Prägungen stellt die Gestalt der Athene Alkidemos dar, die aus den griechischen Vorlagen übernommen wurde und auf beiden Münztypen abgebildet ist. Ihre Nähe potenzieren außerdem die schwer zu interpretierenden Inschriften, welche von gegenseitiger Beeinflussung der Prägungen zeugen. Im Lichte neuer Funde ist es möglich die Revision der bislang ins Feld geführten Argumente durchzuführen und die in den letzten Dezennien zurückgewiesene Datierung der Drachmen vom Typ Minerva / Athene ins 3. Jh. vor Chr. von Pink zu rehabilitieren.

Mimořádnou úlohu v diskusi ohledně stáří nejstarších zlatých mincí typu Athéna Alkidemos sehrály stříbrné drachmy s lícím obrazem hlavy „Minervy“. Pojítkem mezi ražbami je postava Athény Alkidemos, převzatá z řeckých předloh a vyobrazená na obou typech mincí. Jejich blízkost umocňují též obtížně interpr etovatelné nápisy svědčící o vzájemném ovlivnění ražeb. Ve světle nových nálezů je možno provést revizi dosud vyslovených argumentů a rehabilitovat v posledních desetiletích odmítnuté Pinkovo datování drachem typu Minerva / Athéna do samého závěru 3. století př. Kristem.

Tomáš Smělý
K Zahradkám 1180
251 68 Kamenice
smely.tomas@centrum.cz

Kamil SMÍŠEK

Casting counters from Castle Orlík by Humpolec. New insight into old finds *Početni peníze z hradu Orlík u Humpolce. Nový pohled na staré nálezy*

The Czech Tourist Club performed conservation works at Castle Orlík by Humpolec (Pelhřimov district, Bohemia) at the beginning of the 1940s. The retrieved archaeological finds amply illustrate the life on this manor. The most interesting numismatic finds include three atypical coins – casting counters or jetons. They were collectively published already in 1953 by Pavel Radoměřský. Based on the depicted swan and analogical finds from Germany, they were classified as products of Zwickau in Saxony and dated back to the first half of the 15th century. With regard to the new findings (e.g. new unknown types belonging to this group of jetons, single finds from England), it is probable that these finds represent commodities originating from Nuremberg jeton issuers.

Na počátku čtyřicátých let 20. století byly na hradě Orlík u Humpolce (okres Pelhřimov, Čechy) prováděny Klubem českých turistů konzervační práce. Během nich bylo získáno množství archeologických nálezů bohatě ilustrujících život na tomto panském sídle. Jedním z nejzajímavějších numismatických objevů jsou tři atypické ražby – početní peníze či žetony. Souborně je publikoval již v roce 1953 Pavel Radoměřský. Na základě vyobrazení labutě je považoval za výrobky ze saského Cvikova a datoval je podle analogických nálezů z Německa do první poloviny 15. století. S ohledem na nová zjištění (např. nové neznámé typy náležející této skupině ražeb, jednotlivé nálezy na anglickém území) je však pravděpodobné, že se jedná o spotřební výrobky z produkce řemeslných dílen v Norimberku.

Mgr. Kamil Smíšek
Národní muzeum-Historické muzeum
Numismatické oddělení
Vinohradská 1
110 00 Praha 1
kamil.smisek@email.cz

Grzegorz ŚNIEŻKO

Renovatio monetae in Poland of Bolesław III the Wrymouth (1102–1138) in the light of his coins analysis

*Renovatio monetae w Polsce Bolesława III Krzywoustego (1102–1138)
w świetle analiz jego monet*

Renowacja monety (łac. *renovatio monetae*) jest systemem cyklicznej wymiany starych typów pieniędzy na nowe. Przeprowadzał ją pan menniczny, który dzięki temu zabiegowi osiągał zyski. Wyróżnić można co najmniej trzy stosowane przez emitentów metody:

1) Niekorzystna relacja wymiany – np. za trzy monety wycofywanego typu, otrzymywano dwie wprowadzanego.

2) Niższa masa nowych monet – w tym przypadku stosunek wymiany mógł być uczciwy. Korzyścią dla emitenta była nadwyżka srebra uzyskana z przetopienia starego typu monet.

3) Niższa zawartość srebra w monetach wprowadzanego typu – w tym przypadku taki sam mógł być zarówno stosunek wymiany, jak i masa monet. Do produkcji nowych potrzebna była mniejsza ilość kruszcu. W tym przypadku zysk również osiągnano ze srebra, którego w wycofywanych monetach było więcej.

Co bardziej zachłanni władcy, zapewne łączyli powyższe metody w dowolne konfiguracje.

Najstarsza wzmianka źródeł pisanych o renowacji w Polsce odnosi się do lat 1173–1177, kiedy to w Krakowie rządził Mieszko III Stary – syn Bolesława Krzywoustego. Szeroki asortyment typów monet bitych przez starszego z tych władców, skłania do przypuszczeń o możliwości wprowadzenia periodycznej wymiany wcześniej, niż potwierdzałyby to przekazy kronikarskie. Dlatego też celem tego wystąpienia jest omówienie tytułowego zagadnienia w świetle wyników najnowszych badań nad monetami Bolesława Krzywoustego. Obejmują one analizy metrologiczne oraz metalograficzne.

mgr Grzegorz Śnieżko

Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie
Zamek Królewski w Warszawie
g.sniezko@poczta.onet.pl

Lukasz SROKA

Seventeenth century coin hoard from Osieczów, district Bolesławiec *Siedemnastowieczny skarb monet z Osieczowa, pow. bolesławiecki*

Coin finds are important sources used by numismatics and monetary history. We **know** many coins hoards deposited in the seventeenth century. Unfortunately, most of them are known only in form of short reports – one of them is the Osieczów. Among other hoards, this one definitely stand out.

The hoard was found at the end of July 1996 in a foundation trench in Osieczów, plot no. 30. Coins were hidden in a clay pot which was never described in details. In the same year, the Provincial Heritage Protection Office in Jelenia Góra passed all possessed coins (485) down to Muzeum Karkonoskie in Jelenia Góra. Next three coins from this hoard were given by the Police in Bolesławiec.

According to our knowledge, the hoard contained only silver coins. It consists mainly of Polish, Silesian, Bohemian, German and Low Countries coins. The oldest of them are Prague groschen of Ladislaus II (1471–1516) struck in Kutná Hora (60). The youngest are sixgroschen of John Casimir (1648–1668), threekreutzers of Christian of Brzeg (1654–1672), fifteen-kreutzers of George III of Brzeg (1654–1664) and of Louis IV of Legnica (1654–1663) – all from 1663. The largest group are Saxon groschen of John George I from 1614–1642 – in total, 174 coins. Besides the large chronological extension, the hoard is also plenteous in terms of denominations. Lowest of them are greschels coming from Silesian mints (i.e. Cieszyn, Nysa, Wrocław) and the largest are 28 stüber in the name of Ferdinand II (1619–1637), Netherlandic 28 stuiver in the name of Emperor Matthias (1612–1619) and patagons – from the times of Philip II (1556–1598) to Philip IV of Spain (1621–1655).

The main aim of the paper is to present a preliminary report on the Osieczów hoard and its composition as well as to compare the coins metrology with the mint regulations being in effect then. A thorough study of the hoard is the aim of my master thesis being composed in the Institute of Archaeology, the University of Wrocław.

Lukasz Sroka

Institut Archaeologii Uniwersitetu Wrocławskiego
Szewska 48, Wrocław
kitaluk@wp.pl

Jan ŠTEFAN

Eugene of Savoy - medals for his victory in the memorial old print

Evžen Savojský – medaile na jeho vítězství v pamětním starém tisku

Eugene of Savoy (1663 Paris–1736 Vienna), Prince of Savoy and Prince of Carignano, Count of Soissons, without listing all his titles, belongs to the group of major generals, who did not achieve fame in their homeland, or they were neglected or refused. The biography of this man who was half Italian and half French, and a description and assessment of his war achievements in the service of the Habsburg dynasty and three emperors is very extensive, and it is beyond the scope of this text. Let us recall especially his participation in the battles of the Spanish Succession and against the Ottoman Empire. Already during his lifetime, his military skills became subject to celebratory and commemorative medals, as documented by L. Popelka in the catalogue of the exhibition in Vienna to commemorate 250th anniversary of his death in 1986. However, already during his life, a dissertation was written, which was defended in Nuremberg, supplemented by 76 fictional depictions of allegorical celebratory medals. This corresponds to Baroque practice while celebrating extraordinary individuals by minting coins, medals and drawings of fictitious medals, as we know them from some volumes of Voigt's works *Bescheribung bisher bekannten böhmischen und mährischen Münzen ...*

Just after Eugene's death in 1738, an anonymous memorial book was published in Nuremberg, abbreviated *Eugenius nummis illustratus. Leben und Thaten ... Prinzen Eugen ... Nurnberg 1738*, which provides an overview of his military achievements, image of his

funeral bier, and also the obverses and reverses of the actual 15 medals celebrating his wartime accomplishments throughout his life and published in his memory. In this country, the book has been most likely preserved only in three copies, which differ from each other slightly in illustration on the frontispiece.

Ing. Jan Štefan, CSc.
nám. Msgre Šrámka 6
702 00 Ostrava
jan.stefan@marq.cz

Petr VOREL

**Right of coinage and its application in the Czech lands during
the Jagiellonian period (1471–1526)**

Mincovní právo a jeho uplatnění v českých zemích v době jagellonské (1471–1526)

During the Middle Ages the right of coinage belonged amongst the Rulers' most significant rights because, in this manner, a Ruler could both use the coinage as a means of payment and also influence his country's economic system. In terms of both the development and the implementation of the right of coinage the Jagiellonian period was an extraordinarily dynamic period of Czech history, because of the concurrent combination of several diverse phenomena: 1) the political division of the Czech monarchy, as a result of the Olomouc treaties (1477), into "Czech" and "Hungarian"; 2) the new internal political arrangement of the Holy Roman Empire, which, after a deep crisis during the reign of Frederick III, was newly constituted and then subsequently reconstituted as the Roman-German Empire, already expressly excluding the Czech lands (1493); 3) the new division of power in Bohemia between the King and the Estates, as a result of which the Estates were able to take control of the right of coinage; 4) the discovery of extremely large sources of silver in the Czech area of the Ore Mountains. These significant changes were reflected both in the form and in the content of the right of coinage to be used by someone other than specifically the King of Bohemia.

In his paper the author analyses how the aforementioned fundamental constitutional changes that were reflected in the form and the content of the rights of coinage were applied in the Czech lands by the Emperor, the King of Bohemia, the King of Hungary and the Czech Estates as licensors of the rights of coinage on one hand, and on the other hand by the territorial princes, the towns and the nobility who were utilising these same rights.

Mincovní právo patřilo ve středověku k významným vladařským právům, neboť jeho prostřednictvím mohl vládce jak získávat platební prostředky, tak i ovlivňovat ekonomický systém země. Z hlediska vývoje a uplatnění mincovního práva patří jagellonské období v českých dějinách k době mimořádně dynamické, neboť se zde kombinovalo několik jevů: 1) politické rozdělení českého soustátí v důsledku olomouckých smluv roku (1477) na část „českou“ a „uherskou“; 2) nové vnitropolitické uspořádání Svaté říše římské, která byla po hluboké krizi za vlády Fridricha III. nově konstituována a ustavena jako Římsko-německá říše již výslovně bez zemí Koruny české (1493); 3) nové rozdělení moci mezi králem a stavy v Čechách, v jehož důsledku stavové převzali kontrolu nad mincovním regálem; 4) objev mimořádně rozsáhlých zdrojů stříbra v české části Krušnohoří. Tyto změny se významným způsobem projeví na formě a obsahu mincovních práv, užívaných někým jiným, než přímo králem českým. Autor ve svém příspěvku analyzuje, jakým způsobem se projeví výše zmíněné základní státoprávní změny ve formě a obsahu mincovních práv, uplatňovaných v českých zemích ze strany císaře, krále českého, krále uherského a českých stavů jako udělovatelů mincovních práv na straně jedné, a teritoriálních knížat, měst a šlechty jako uživatelů těchto práv na straně druhé.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
Fakulta filozofická Univerzity Pardubice
Studentská 84
532 10 Pardubice

Východočeské muzeum v Pardubicích
Zámek č.1
532 10 Pardubice
vorel@vcm.cz; petr.vorel@upce.cz

Jan VIDEMAN

The Bohemian ducats of the kings of Jagiellon dynasty - chronology and typology
České dukáty králů z jagellonské dynastie – chronologie a typologie

First Bohemian kings, minting gold coins, were those of Luxembourg dynasty, Jan, Karel and Václav IV. in the 14th century. They used especially gold from mines in Jílové, Nový Knín and Kašperské Hory, but the amount of supplies of their own raw material was not too high. For the reason of its lack was production of gold coins in Bohemia at the turn of 14./15. century interrupted for almost one century. King Jiří z Poděbrad (1458–1471) was advised to restore production of gold coins as a device of large international trade while he was preparing his monetary reform in 1469, but even his ancestors, the rulers from Jagello dynasty, Wladislav (1471–1516) and his son Ludvík (1516–1526) did this step. Datation of the start differ in numismatic literature. While Karel Castelin supposed it belongs to the first decades of Wladislavs rule, J. Dutkowski in his recent work designates as first Wladislav's dated issues from 1511. Lubomír Nemeškal has carefully used up all the written sources and so we can claim today, that first Wladislav's ducats are those without date and their miniting probably started in the last decade of 15th century. The oldest undoubt mention comes from Wladislav's document issued in Bratislava in 1495 and the minting of ducats was then situated in Kutná Hora, later in Prague, Nový Knín or Jílové, too. Two main gold standards were used in central Europe that time, Ungarian ducats of high quality which weighed over 3,5 g and Rheingulden, whose quality and weight has rapidly decreased during the 15th century. As written sources show, Wladislav didn't follow none of them and etsabilshed the weight and quality according to old bohemian gold ducats, with purity 958/1000. But Ungarian ducats were used as a visual pattern. During the rule of Wladislav was gold minting probably leased, but signs of high monetaries of Czech kingdom on Ludvík's ducats shows, that later it was kept under kings authority. The aim of this article is to put together list of all used dies and specify their chronology.

Ing. Jan Videman
Stoličkova 1968/31
767 01 Kroměříž
jan.vid@seznam.cz

Herfried E. WAGNER

Numismatische Zeugnisse für dynastische Allianzen von Böhmen, Österreich und Ungarn im Mittelalter bis zur Zeit der Jagiellonen

Numismatická svědectví pro dynastické spojenectví Čech, Rakouska a Uher ve středověku až do doby jagellonské

Die Feudalherren – Könige, Herzöge, Grafen – waren bestrebt, ihren Machtbereich durch die Heirat mit der Erbtochter eines anderen Landes zu vergrößern. Manche Herrscher erhoben allerdings auch unberechtigte Ansprüche auf benachbarte Reiche. Nach dem Tod des letzten Babenberger Herzogs von Österreich Friedrich II. im Jahre 1246 besetzte Otakar II. Österreich. Er heiratete Margareta, die Schwester Friedrichs, und erwarb dadurch das Allodium der Babenberger. Er ließ in Österreich und in Mähren, später auch in Böhmen Pfennige prägen, auf denen jeweils die Hoheitszeichen der anderen Länder (z. B. Österreichischer Bindenschild, Böhmischer Löwe) zu sehen sind. Otakar besiegte die Ungarn in der Schlacht auf dem Marchfeld und heiratete, nachdem er sich von Margareta getrennt hatte, Kunigunde von Halitsch, die Enkelin König Bélas IV. von Ungarn. Wahrscheinlich hatte Kunigunde als Mitgift einige westungarische Städte zum Nießbrauch erhalten, die zwar weiterhin Teil von Ungarn waren, aber von Otakar besteuert wurden. Die in diesen Städten produzierten „ungarischen Wiener Pfennige“ zeigen auf der Rückseite Bilder von ungarischen, auf der Vorderseite Bilder von Wiener Pfennigen. – König Béla IV. von Ungarn hatte sich nach dem Aussterben der Babenberger die Steiermark angeeignet und seinen Sohn Stephan V. als Statthalter eingesetzt. Nach der Schlacht auf dem Marchfeld kam die Steiermark unter die Herrschaft Otakars. Sowohl Stephan als auch Otakar ließen in der Steiermark Münzen mit ihren Namen prägen.

Sigismund von Luxemburg erwarb durch seine Heirat mit Maria von Anjou die ungarische Krone und erbte nach dem Tod seines Halbbruders Wenzel die böhmische Krone. Seine Tochter Elisabeth heiratete Albrecht V., den Herzog von Österreich, der mit der Markgrafschaft Mähren belehnt wurde. Nach Sigismunds Tod wurde Albrecht 1437 König von Ungarn und 1438 König von Böhmen. Von Albrecht gibt es mährische Adlerpfennige sowie ungarische Goldgulden, Denare und Obole mit dem böhmischen Löwen und dem österreichischen Bindenschild im Wappen. Nach ihm erbte sein Sohn Ladislaus Postumus 1440 die Ansprüche auf die Herrschaft von Österreich, Böhmen und Ungarn. Ladislaus, der bereits kurz nach seiner Geburt zum König von Ungarn erhoben worden war, wurde 1453 auch zum König von Böhmen gekrönt. Er ließ in Ungarn Goldgulden, Denare und Obole prägen, die denen seines Vaters ähnlich sind. Seine Wiener Pfennige zeigen über dem Bindenschild eine Königskrone. Nach dem Tod Ladislaus' sah sich sein Onkel Kaiser Friedrich III. zu Unrecht als Erbe der Königreiche Böhmen und Ungarn an, konnte sich aber nicht durchsetzen.

König Matthias Corvinus war mit Katharina, der Tochter von Georg von Podiebrad, dem König von Böhmen, verheiratet. Doch nach ihrem Tod zog Matthias 1469 gegen seinen Schwiegervater ins Feld, um ihn zu stürzen. Er eroberte Mähren und Schlesien und ließ sich in Olmütz zum König von Böhmen krönen. Doch auch nach dem Tod Georgs konnte Matthias Böhmen nicht erobern. Die ungarischen Prägungen Matthias' – Goldgulden, Denare, Groschen und Heller – zeigen im Wappenschild den böhmischen Löwen, auf seinen schlesischen Prägungen ist im Wappenschild der schlesische Adler zu sehen. Matthias war mit Friedrich III. verfeindet; es kam zu Kämpfen in Österreich und 1485 zog Matthias

siegreich in Wien ein. Hier ließ er ungarische Denare und Obole prägen, die als Münzstättenangabe die Buchstaben S – W aufweisen, nicht aber den Bindenschild.

Mag. Dr. Herfried E. Wagner

Universität Wien – Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät
Institut für Numismatik und Geldgeschichte
Franz Klein-Gasse 1, Wien
magwagner@gmx.at

Eliza WALCZAK

Some Remarks about Lead Tesserae of Chersonesus from Ignacy Terlecki Collection

Ołowiane tessery Chersonezu w kolekcji Ignacego Terleckiego

The collection Ignacy Terlecki, purchased by the National Museum in Warsaw in 1925 and 1930 years, there are several lead tesserae from Chersonesus. Most of them are known and described in the literature types. A few, however, has no equivalent in the catalogues of collections and other publications of north Black Sea coinage. These are the types: head of Hermes / two dolphins ?, bucranium / bust of Nike?, female head / rosette. Smaller size and poor state of preservation does not facilitate identification, but for all tesserae collected by Ignacy Terlecki there is a note "found in the area of Chersonesus", suggesting that there were minted and circulated there. A bigger problem is the clarification of dating, because some of the images (head of Hermes, bucranium or dolphin) appear all the time, when it has the tesserae in the 3rd and 2nd centuries BC, and the others does not appear at all.

Dr. Eliza Walczak

Gabinet Monet i Medalii
Muzeum Narodowe w Warszawie
Aleje Jerozolimskie 3, 00-495 Warszawa
ewalczak@mnw.art.pl

Mateusz WOŹNIAK – Anna BOCHNAK

The hoard of the counterfeit coins of Władysław Jagiello from Łuck

Skarb fałszywych monet Władysława Jagielly z Łucka

mgr Mateusz Woźniak

Gabinet Numizmatyczny
Muzeum Narodowe w Krakowie
31-109 Kraków
Ul. J. Piłsudskiego 12
mwozniak@muzeum.krakow.pl

Roman ZAORAL

Prices, wages and coins in the Jagiellon Czech lands (1471–1526)

Ceny, mzdy a mince v českých zemích doby jagellonské (1471–1526)

The paper is a part of the broader study in the development of prices and wages in the Czech lands from the 14th till the 18th century. The aim of the presented paper is to analyse data collected from the published archival sources and editions from the turn of the 16th century and to verify possibilities and limits of this methodological approach. The research is aimed at the determination of the consumption basket, the living wage and the spending power of the particular types of coins. The price level is calculated using the Fisher equation based on the relationship between the volume of precious metals in circulation and the number of financial transactions. The calculations confirm the hypothesis on the general cheapness in the period of economic growth and prosperity.

PhDr. Roman Zaoral

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
U Kříže 8, 158 00 Praha 5
zaoral@post.cz